

BIJVOEGSEL

Schriftelijke antwoorden van de minister van Economische Zaken en Klimaat en de staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat op vragen gesteld in de eerste termijn van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (XIII), de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en het Diergezondheidsfonds (F) voor het jaar 2018 (34775-XIII);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (XII) voor het jaar 2018 (34775-XII).**

Beantwoording vragen gesteld tijdens begrotingsbehandeling EZK – deel minister

Antwoorden op vragen van het lid Graus van de PVV-fractie

1. Wat gaan de bewindspersonen doen aan de nadelen van de verhoging van het lage btw-tarief? PVV wil een onderzoek hierover waarbij grenseffecten en weglekeffecten worden meegenomen. Graag een reactie hierop.

Antwoord

Deze verhoging is in het Regeerakkoord aangekondigd en zal vanaf 1 januari 2019 worden ingevoerd. Deze wijziging zal dan onderdeel zijn van een wetsvoorstel van de staatssecretaris van Financiën, dat volgend jaar aan de Tweede Kamer wordt aangeboden. De effecten kunnen aan de hand van het uiteindelijke wetsvoorstel met de Kamer worden besproken.

2. Wat gaan we doen tegen groeiende valse concurrentie uit Azië? B.v. voor PostNL en Schiphol en KLM die moeten concurreren met landen die staatssteun geven. Bijvoorbeeld een nationaal beschermingsplan?

Antwoord

Het kabinet herkent de zorgen van de heer Graus met betrekking tot niet-marktgedreven investeringen. Dit probleem speelt breed binnen de EU en komt ook aan de orde in het BNC-fiche Mededeling en Verordening Investeringsstoets (Kamerstuk 22 112, nr. 2437). De inzet van het kabinet is erop gericht om op Europees niveau de mogelijkheden in kaart te brengen om deze zorgen ten aanzien van niet-marktgedreven investeringen op een effectieve wijze te adresseren.

3. Hoe gaat de regering samen met de maritieme sector zorg dragen dat De Ruyter zich niet hoeft om te draaien in zijn graf? En investeringsaanvragen binnen NL blijven?

Antwoord

De Nederlandse maritieme sector is van grote betekenis voor de Nederlandse economie. Niet voor niets is de sector Water en Maritiem aangemerkt als topsector. Bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid werken daarin samen aan versterking van de water-, delta en maritieme technologie om de positie van deze sector te versterken. Zo investeren bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid gezamenlijk in de kennisinfrastructuur, kennis- en innovatieagenda en in exportpromotie en internationale missies. Daarnaast wordt samengewerkt in het werkprogramma Maritieme Maakindustrie en wordt begin 2018 door de minister van I&W een werkprogramma Maritieme Strategie gepresenteerd. De sector maakt ook goed gebruik van het generieke instrumenten van de overheid zoals de WBSO, de MIT-regeling en de GO-regeling. Wat betreft investeringen zijn ook de defensie-investeringsprojecten voor de vervanging van de Walrusklasse onderzeeboten, M-fregatten en mijnenjagers van belang. Bij deze projecten liggen grote kansen voor het Nederlandse Marinebouwcluster.

Antwoorden op vragen van het lid Veldman van de VVD-fractie

1. De VVD roept op om bij de evaluatie van de WBSO in 2018 te bekijken of t-1-systematiek kan worden aangepast zodat verlaging niet meer nodig is?

Antwoord

De voorgenomen evaluatie van de WBSO gaat primair over de effectiviteit en doelmatigheid van de regeling, en staat los van de begrotingssystematiek (t-1,t+1). Ik zal, zoals gebruikelijk, uw Kamer informeren over de uitkomsten van de evaluatie, en u daarbij ook een kabinetsreactie toesturen. Ik zeg u toe dat ik bij de kabinetsreactie ook in zal gaan op de budgetssystematiek en mogelijke aanpassingen daarin. Tijdens het debat zal ik ingaan op uw zorgen over de bijstelling van de parameters voor 2018 en op uw oproep om te zoeken naar manieren om de WBSO aantrekkelijk te houden.

2. Hoe wil het kabinet het mkb prikkelen om in 2020 het streefpercentage van 2,5% R&D te halen?

Antwoord

Het kabinet zet publieke innovatiemiddelen zo in dat deze een hefboom creëren op private R&D uitgaven. Deze strategie is ingezet door mijn voorganger en heeft goed gewerkt; het private aandeel in de R&D intensiteit is in de periode 2011-2016 gestegen van 1,08% naar 1,16% bbp. Ik zet innovatie-instrumenten in om R&D-investeringen in het bedrijfsleven te stimuleren; tweederde van het totaalbudget van deze instrumenten wordt ingezet voor het mkb. Het budgettaire gezien belangrijkste instrument hierbij is de WBSO, die een duidelijke hefboom heeft (1 euro WBSO levert gemiddeld 1,77 euro aan extra R&D-uitgaven op). De PPS toeslag stimuleert een hefboom in de topsectoren op het gezamenlijk investeren in R&D door bedrijven, waaronder mkb en kennisinstellingen. Meer specifieke mkb ondersteuning gebeurt via de MIT-regeling, waar ik gezamenlijk met de provincies in investeert, en de Eurostars-regeling (grensoverschrijdende R&D samenwerkingsprojecten voor met name innovatief mkb). Bovendien dragen financieringsinstrumenten gericht op R&D, waaronder het Innovatiekrediet, bij aan de marktintroductie van innovaties door het mkb.

3. Wanneer kan de Kamer de invulling verwachten van de enveloppes voor innovatie en regio?

Antwoord

Op dit moment ben ik in gesprek met alle hierbij betrokken partijen om voor het AO van 7 februari een evenwichtige inzet over de invulling van de enveloppe voor Toegepast Onderzoek uit te werken. De minister van LNV voert de regie op de regio enveloppe. Minister Schouten heeft hierover vorige week tijdens de begrotingsbehandeling van LNV toegezegd de Kamer per brief nader te informeren over de invulling van het budget voor de regionale opgave, de regionale deals en de zes prioritaire opgaven.

4. Kan de minister aangeven welke focus hij wil aanbrengen voor Invest NL? Wanneer kan de Kamer een kader ontvangen?

Antwoord

Invest-NL richt zich op de drie doelen zoals gesteld in het Regeerakkoord: investeringen op transitiegebieden zoals energie en verduurzaming, meer durfkapitaal voor startende en doorgroeiende ondernemers, en ondersteuning van het internationaal opererende bedrijfsleven. Op dit moment zie ik samen met de collega bewindspersonen hoe Invest-NL gegeven zijn doelen het best vormgegeven kan worden, waarna u zo spoedig mogelijk over dit kader geïnformeerd wordt, vooruitlopend op indiening van het formele wetsvoorstel voor oprichting van Invest-NL bij de Tweede Kamer.

5. VVD wil een onderzoek voor de termijn voorafgaand aan een octrooiaanvraag waarin je een uitvinding kan tonen, zonder gevolgen voor de aanvraag. Dit bestaat al in Japan en VS, maar niet in Europa. Graag reactie van het kabinet.

Antwoord

De Grace period is een fenomeen dat we in het Europese octrooirecht niet kennen. In de VS bestaat dit wel. Vooral voor wetenschappers die te snel publiceren en daarmee hun eigen uitvinding verklappen, kan het een uitkomst zijn om hun octrooiaanvraag alsnog veilig te stellen. Tegelijkertijd kan het ook leiden tot rechtsonzekerheid bij bedrijven. Als Europese landen eenzelfde systeem in Europa zouden willen introduceren, dan zou het Europees Octrooiverdrag moeten worden aangepast. Dat is niet eenvoudig. De grace period is onderdeel van mondiale besprekingen om de verschillende systemen meer te harmoniseren. Het is belangrijk om het in die samenhang te bekijken. Ik wil u daarover graag bij brief voor de zomer 2018 nader informeren.

Antwoorden op vragen van het lid Yesilgöz-Zegerius van de VVD-fractie

1. 55% reductie in 2030: hoe gingen de gesprekken van de minister in Bonn hierover? Wat waren de eerste indrukken?

Antwoord

In Bonn hebben eerste verkennende gesprekken plaatsgevonden met enkele lidstaten en de Europese Commissie. Deze gesprekken hadden tot doel om kennis te maken en de ambities van het nieuwe kabinet voor het voetlicht te brengen. Duidelijk is dat men onder de indruk is van de Nederlandse plannen, en dat de aandacht van veel partijen op dit moment nog gericht is op afronding van het huidige 2030 pakket (ETS, ESR en LULUCF), dat gericht is op een reductie van ten minste 40% t.o.v. 1990.

Maar er is ook ambitie bij een aantal lidstaten, en ik wil op korte termijn mijn gesprekken met deze lidstaten voortzetten. Doelstelling is om te komen tot een gezamenlijke strategie m.b.t. de faciliterende dialoog die volgend jaar van start gaat en de discussies die daarna in EU-verband gaan plaatsvinden. Dit is echter een proces van lange adem. Besluitvorming over eventuele ophoging van het EU reductiedoel voor 2030 waarschijnlijk (pas) in 2020 gaat plaatsvinden.

Hieronder voeg ik ter informatie een tabel toe met de ambitie op het gebied van CO₂-reductie van enkele omliggende landen.

	Nationaal CO ₂ -reductiedoel 2030	Nationaal CO ₂ -reductiedoel 2050 (of eerder)
Duitsland	Voor 2030 reductie van 55% t.o.v. 1990.	Ambitie in 2050 vrijwel broeikasgasneutraal.
Finland	Voor zover bekend geen nationale doelen voor 2030 voorbij EU-doel.	ambitie uitgesproken om klimaatneutraal te zijn in 2045.
Frankrijk	Voor zover bekend geen nationale doelen voor 2030 voorbij EU-doel.	Klimaatplan met ambitie om CO ₂ neutraal te zijn in 2050.
Verenigd Koninkrijk	Reductie van 57% t.o.v. 1990.	Reductiedoel voor 2050 van 80% t.o.v. 1990.
Zweden	Reductie van 63% t.o.v. 1990.	Wil in 2045 CO ₂ neutraal zijn.

2. Kan de minister de Kamer op korte termijn informeren over de plek die de klimaat- en energietransitie krijgt op de internationale handelsagenda, die in de Kamer wordt besproken?

Antwoord

In bilaterale contacten tussen Nederland en andere landen worden vanzelfsprekend de klimaat- en energietransitie ook besproken. De internationale handelsagenda valt onder de verantwoordelijkheid van de minister voor Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS). In het voorjaar zal zij uw Kamer nader informeren. Ik zal onder andere met betrekking tot de thema's klimaat en de energietransitie nauw met collega Kaag samenwerken.

Antwoorden op vragen van het lid Van der Lee van de GroenLinks fractie

1. Wil de minister met minister Ollongren onderzoeken of het mogelijk is om via de huurtoeslag een compensatie te geven aan huurders die de komende jaren nog blijvend in een woning zitten met een energielabel f of g? Woningbouwcorporaties verwachten dat dit tot 2021 nog 5% van hun voorraad zal betreffen. Wilt u bezien of dit technisch mogelijk is? Is het haalbaar en wat zijn de mogelijke effecten?

Antwoord

Nee, ik zie daartoe geen noodzaak. De huurprijs weerspiegelt vaak al de kwaliteit van de gehuurde woning. Voor een kwalitatief minder goede woning zal dus vaak minder huur betaald hoeven

worden. De huurtoeslag heeft niet tot doel ook die energiekosten te dekken. De energiekosten zijn sterk afhankelijk van het individuele verbruik. De betaalbaarheid van energielasten en de verdeling ervan over verschillende groepen gebruikers hebben uiteraard mijn aandacht in de vormgeving van de transitie. Om een goed inzicht te krijgen op de verdeling van de kosten zal het PBL bijvoorbeeld nader onderzoek doen naar de effecten van de energietransitie voor verschillende type huishoudens en dit presenteren in de volgende Nationale Energieverkenning.

2. Wil de minister met de staatssecretaris van Financiën onderzoeken of het voor mensen met middeninkomens in goedkopere koopwoningen effectief is om 1 jaar na aankoop de overdrachtsbelasting terug te krijgen als zij in dat jaar de woning op energieprestaties verbeterd hebben?

Antwoord

Het kabinet acht het, met het oog op draagvlak, van belang kosten van de energietransitie te beheersen en de rekening eerlijk te verdelen. Specifiek aan de energietransitie gekoppeld koopkrachtbeleid is niet wenselijk en de voorgestelde maatregelen zouden bovendien het fiscale stelsel verder compliceren. Om een goed inzicht te krijgen in de verdeling van de kosten zal PBL nader onderzoek doen naar het effect van de transitie voor verschillende type huishoudens en dit presenteren in de volgende Nationale Energieverkenning.

3. Wil de minister met ministers Koolmees & Hoekstra het advies van de Raad van State opvolgen om "scherper in beeld te brengen hoe en waar de kosten van het klimaatbeleid richting 2030 gaan neerslaan" en voor 1 mei met een plan van aanpak komen?

Antwoord

Ik heb uw Kamer tijdens de wetsbehandeling ODE 2018 aangegeven dat ik PBL zal vragen om in de NEV 2018 aandacht te geven aan de ontwikkeling van de energierekening voor specifieke inkomensgroepen. Daarmee kom ik tevens tegemoet aan de wensen van de Raad van State. Ik zal in verband met het te sluiten Klimaat- en Energieakkoord een scherp oog houden voor dit onderwerp en zal daar ook binnen het kabinet aandacht voor vragen. Een plan van aanpak voor 1 mei aanstaande lijkt mij te vroeg omdat het plan afhangt van de vorderingen die ik kan maken bij het sluiten van het Klimaat- en Energieakkoord.

4. Is het nu definitief dat de minister de subsidie uit de Stimuleringsregeling Duurzame Energie voor opslag apart wil regelen en wanneer komt dat voorstel naar de Kamer?

Antwoord

Ik heb uw Kamer tijdens de wetsbehandeling over de opslag duurzame energie (ODE) 2018 aangegeven dat de stimulering van afvang en opslag van broeikasgassen (CCS) niet past binnen de kaders van de ODE en het Besluit stimulering duurzame energieproductie. De stimulering van CCS is wel een voor de hand liggend onderdeel van de in het Regeerakkoord aangekondigde inzet om op een kosteneffectieve wijze invulling van de CO₂-ambities. Uitgangspunt daarbij is dat we met hetzelfde beschikbare totaalbudget meer megatonnen CO₂-equivalenten weten te realiseren. Voor maatregelen die kosteneffectief kunnen bijdragen aan CO₂-reductie, maar op dit moment niet onder de SDE+ vallen, zal ik aanvullend instrumentarium uitwerken. Daarbij onderzoek ik of dit het meest geschikt kan worden vormgegeven als een nieuw instrument voor zowel hernieuwbare energieproductie als CCS, of in de vorm van een apart instrument naast de SDE+. In de zomer van 2018 zal ik uw Kamer informeren over mijn voornemens.

5. Gaat de minister in gesprekken met buurlanden ook pleiten voor een additionele CO₂-heffing in zowel energieproductie als industrie? En ziet hij op korte termijn toch nog nieuwe kansen voor aanscherping van het Europese Emissiehandelssysteem?

Antwoord

In het Regeerakkoord is aangegeven dat we een minimum CO₂-prijs voor de elektriciteitssector gaan invoeren. Ik ga met buurlanden in gesprek om ook bij hen te pleiten voor de invoering van een dergelijke minimum CO₂-prijs. Nederland heeft recentelijk samen met Frankrijk, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden verklaart zich in te zetten om tot een betekenisvolle CO₂-prijs

voor relevante sectoren te komen. Het ETS wordt komende jaren aangescherpt. De onderhandelingen hierover zijn recent afgerond en wanneer dit is bekrachtigd in Europees Parlement en Raad, wordt uw Kamer hierover verder geïnformeerd. Mocht besloten worden tot verhoging van de Europese ambities onder het klimaatakkoord van Parijs, dan vraagt dat ook om een verdere aanscherping van het ETS.

6. Waarom stelt de minister een energie prestatiekeur niet wettelijk verplicht en zorgt hij conform amendement GroenLinks dat het budget voor handhaving op energiebesparing in tact blijft?

Antwoord

Door extra inspanningen sinds de afsluiting van het Energieakkoord liggen we volgens de NEV 2017 inmiddels op koers voor 75 PJ en valt de 100 PJ binnen de bovenkant van de bandbreedte. Dat is al een forse prestatie en dat is ook terug te zien in het percentage van 1,7% energiebesparing per jaar dat nu in de NEV wordt geraamd. We zijn er echter nog niet. De inzet is om, samen met de energieakkoord partijen, ook het gat van 75 PJ naar 100 PJ te dichten.

Het grootste deel van dit gat wordt veroorzaakt doordat bedrijven niet voldoen aan de energiebesparingverplichting in de Wet milieubeheer. Deze verplichting houdt in dat bedrijven verplicht zijn energiebesparende maatregelen te nemen die zich in 5 jaar of minder terugverdienen. Dit zijn maatschappelijk gezien zeer kosteneffectieve maatregelen om CO₂ te reduceren. Terugverdiëntijden van 5 jaar of minder betekenen lage of zelfs negatieve maatschappelijke kosten per vermeden ton CO₂. Dat telt voor mij zwaar.

De eerder met de Energieakkoord partijen afgesproken extra handhaving en het vrijwillige energie prestatiekeur (EPK) leiden volgens de NEV 2017 niet tot de gewenste resultaten. Een meer fundamentele verbetering is noodzakelijk. De wettelijke verplichting zoals die in het Activiteitenbesluit onder de Wet milieubeheer is opgenomen is moeilijk te handhaven en wil ik daarom verbeteren en aanvullen. Dan kan vervolgens ook de handhaving effectief worden vormgegeven. Ik wil naar een systeem toe waarin het voor bedrijven duidelijk is welke maatregelen verplicht zijn volgens de wet en waarin bedrijven ook de plicht voelen om aan de wet te voldoen. Alleen dan is een wettelijke verplichting effectief. Ik stuur aan op een duidelijke wettelijke verplichting, informatievoorziening door het bedrijfsleven en effectieve handhaving daar waar nodig.

Samen met de Energieakkoord partijen wil ik dan ook het gehele systeem verbeteren in plaats van weer een nieuwe losse actie af te spreken, zoals het verplichten van de EPK. Effectieve en efficiënte handhaving is bij elk systeem essentieel. Ik ben bereid, conform amendement, het budget voor handhaving in tact laten en in te zetten zodat deze aansluit bij de verbetering van het systeem die ik voor ogen heb.

7. Kunnen de VNG, IPO en Waterschappen een reactie krijgen op hun aanbod op gebied van klimaat en wat gaat de minister hen geven uit bijvoorbeeld de klimaatvelop van 300 miljoen?

Antwoord

Ik ben blij met het aanbod van de VNG, IPO en UvW. Het voorstel zal worden meegenomen bij de gesprekken die plaatsvinden in het kader van het interbestuurlijk programma. Daarnaast kan het ook een rol spelen bij de onderhandelingen over het klimaat- en energieakkoord, waarvoor de klimaatvelop van 300 miljoen euro zal worden ingezet.

8. Wil de minister zich er hard voor maken dat in 2020 de mondiale Klimaatop in Nederland wordt gehouden?

Antwoord

Ik wil me nu vooral richten op het realiseren van de ambities uit het Regeerakkoord, zowel nationaal als Europees. Dat is al een enorme opgave. Ook wil ik opmerken dat de kosten van het organiseren van een dergelijke top hoog zijn; COP21 in Parijs heeft naar verluidt EUR 170 mln. gekost en COP23 in Bonn minimaal EUR 70 mln. Ik wil aan de slag met onze doelstelling van 49%-reductie en voel weinig voor allerlei symboliek, die het doel niet dichterbij brengt. Daar komt bij

dat het ook een enorm beslag legt op het ambtelijk apparaat. Al deze middelen hebben we hard nodig voor het realiseren van de beoogde transitie in Nederland.

Antwoorden op vragen van het lid Van Tongeren van de GroenLinks fractie

1. Wanneer stoppen we met de 'afsluitboetes' voor huishoudens die zelf van Gronings gas af willen?

Antwoord

Ik deel de intentie van het lid Van Tongeren om de gasvraag af te bouwen. Indien een individueel huishouden besluit om van het gas af te gaan, moeten daarvoor verschillende kosten worden gemaakt, bijvoorbeeld voor de alternatieve warmtevoorziening, isolatie en/of de aanpassing van de aansluiting op infrastructuur. Op dit moment worden sommige van deze kosten gedekt, bijvoorbeeld investeringen in duurzame warmtevoorziening via de ISDE-regeling. De maatregel om ook de kosten van overstap van de huidige energiebron en –infrastructuur naar een andere af te dekken, zal ik bekijken in het kader van de inventarisatie van kosteneffectieve maatregelen om de gasvraag te verminderen en de CO₂-uitstoot terug te brengen.

2. Bij stroomuitval is er een noodplan. Ik heb gezocht of er bij gas ook zoiets is maar kan het niet vinden. Graag reactie van de minister.

Antwoord

Er is op dit moment al een systeem dat in werking treedt op het moment dat er plotseling een tekort aan gas is waardoor er een onbalans in het systeem ontstaat. Op grond van de op basis van de Gaswet vastgestelde Transportvoorwaarden Gas – Landelijk Netbeheer, beschikt GTS in een dergelijk geval over verschillende mogelijkheden en bevoegdheden om de situatie te herstellen. GTS kan eigen gecontracteerde middelen voor noodsituaties inzetten, maar kan daarnaast ook aanwijzingen geven aan partijen die zijn aangesloten op het transportnet. Zo kan GTS opslagbeheerders opdragen om tijdelijk meer gas in te voeren en ook kan zij instructies geven op exitpunten waarbij partijen de opdracht krijgen tijdelijk minder of geen gas af te nemen.

Verder wordt op dit moment, in samenwerking met GTS en mede in het kader van de EU-verordening leveringszekerheid, gewerkt aan het opstellen van een afschakelplan dat kan worden ingezet indien zich een calamiteit voordoet. Dit vraagt een zeer zorgvuldige afweging waarbij er tevens moet worden gezorgd voor een goede juridische basis met objectieve criteria voor afsluiten. Er wordt ook overwogen om dit door middel van een marktmechanisme (veiling voor afsluiting) in te richten.

In samenhang met het opleveren van de scenario's over de toekomst van de gaswinning zal ik aan het eind van het eerste kwartaal van 2018 de Kamer hierover nader informeren.

3. De NAM bouwt het eigen vermogen af tot onder de 200 miljoen. Is er voldoende geborgd dat er nu, maar ook in de toekomst over 20 a 30 jaar, voldoende fondsen zijn? Hoe gaat minister dat regelen?

Antwoord

De komende jaren wordt er nog Groningengas geproduceerd en dus ook verkocht. De hieruit voortvloeiende opbrengsten voor NAM bieden bij de huidige gasprijs de komende jaren voldoende ruimte om de geraamde schades en de kosten van de winning te kunnen betalen. Uit het jaarverslag van NAM over 2016 blijkt dat NAM uit al zijn belangen, dus Groningen en kleine velden samen, na afdracht van de winst aan de Staat nog ruim €0,5 miljard overhoudt als netto-winst en is daarmee op het ogenblik voldoende winstgevend. Als op langere termijn de winning verder wordt afgebouwd, dan blijft NAM aansprakelijk voor de schade.

4. Wat vindt minister van de winst die het Centrum voor Veilig Wonen heeft gemaakt? Juridisch mag het, maar wat vindt de minister er moreel van?

Antwoord

Ik begrijp de verbazing over het feit dat de aandeelhouders van het CVW een dergelijke winst maken. Op verzoek van uw Kamer heb ik uitgezocht hoe dit zit, en hierover een brief aan uw Kamer gestuurd. Zoals ik in deze brief heb beschreven, komt de winst die CVW maakt voort uit het contract zoals NAM dat met CVW heeft gesloten. Ik voorzie een toekomst waarin de afhandeling van schade en versterking dichterbij de overheid komt. Ik ga over deze en andere zaken met de regio in gesprek.

5. In het Regeerakkoord staat dat er geen nieuwe vergunningen mogen worden afgegeven voor gaswinning onder land. Zijn er überhaupt nieuwe velden waarvoor nog geen vergunning is afgegeven; met andere woorden: is het geen lege huls?

Antwoord

In het regeerakkoord is afgesproken dat we geen nieuwe opsporingsvergunningen meer zullen verlenen voor gaswinning op land. Of er buiten de verleende opsporingsvergunningen nog interessante gasvelden zijn, weten we niet met zekerheid en zullen we nu dus ook nooit meer weten. In meer dan 50% van de gebieden in Nederland is echter nog geen vergunning afgegeven en is niet naar gas geboord. Daarom zou ik de afspraak in het regeerakkoord zeker geen lege huls willen noemen. Duidelijk is ook dat geen opsporingsvergunning meer zal worden verleend voor de opsporing van schaliegas.

Zoals ik heb toegezegd tijdens ons debat van 14 november over de gaswinning boven Schiermonnikoog, zal ik op korte termijn een kaartje waarop staat aangegeven in welke gebieden geen mijnbouw meer zal plaatsvinden met toelichting aan uw Kamer toesturen.

6. Welke normen worden voor versterking gebruikt? Die van 2015 of 2017? Die voor dijken, voor snelwegen, voor de industrie in het Eemsgebied? De huizen of de hoogbouw. Helderheid graag in het woud van normen.

Antwoord

Het Nederlandse risicobeleid wordt vastgesteld per beleidsdomein. Hierdoor kunnen normeringen verschillen, zoals bij constructieve veiligheid, waterveiligheid of externe veiligheid. De meeste van deze bestaande normen houden nog geen rekening met de risico's van aardbevingen. In ieder domein wordt daarvoor een passende manier gezocht. Het uitgangspunt is dat het in Groningen net zo veilig moet zijn als in de rest van Nederland.

Voor woningen in Groningen is er maar één norm, dit is de veiligheidsnorm van de Commissie Meijdam. Om te berekenen of deze norm gehaald wordt, wordt gebruik gemaakt van de Nederlandse praktijkrichtlijn voor aardbevingsbestendig bouwen (NPR). Deze berekeningsmethode wordt doorontwikkeld en steeds nauwkeuriger. Voor de versterking van gebouwen (veelal woningen) die voor 1 juli 2017 zijn geïnspecteerd wordt de NPR 2015 gebruikt. Sinds 1 juli jl. is er de NPR 2017. Woningen die vanaf die tijd zijn geïnspecteerd worden met de NPR 2017 doorgerekend. De normen worden periodiek vastgeklikt, afspraken met de bewoners gemaakt – inclusief over de te hanteren norm- en daaraan wordt vastgehouden om tot een consistente aanpak te komen en voldoende voortgang te houden

Daarnaast wordt er voor het bredere infradomein aansluiting gezocht bij de bestaande normering/ontwerpuitgangspunten en Europese regelgeving en adviezen (Eurocodes). Waar nodig wordt bij infrastructuur projectspecifiek maatwerk geleverd, zoals bij de zuidelijke ringweg van Groningen.

7. Ook voor wat betreft het wettelijk kader is veel onduidelijkheid. GroenLinks vindt dat we het huidige Nederlandse recht moeten toepassen waarbij (decentrale) overheden de enige zijn met een nevensgeschikt mandaat. Welk recht gaat nu gelden?

Antwoord

In Groningen geldt uiteraard het Nederlands recht. Het oplossen van de problemen in Groningen is complex. Er is een privaatrechtelijk aansprakelijke partij, in combinatie met een publieke regie.

Samen met de regio ben ik in gesprek over een akkoord voor schadeherstel, versterken en toekomstperspectief. Daarbij en naar aanleiding daarvan wil ik bezien op welke wijze de uitkomsten van dit akkoord juridisch moeten worden vormgegeven.

Antwoorden op vragen van het lid Mulder van de CDA fractie

1. Welke randvoorwaarden geeft de minister mee aan het schadeprotocol? Zijn maatschappelijke partijen, zoals Groningerbodembeweging en gasberaad, genoeg gehoord? Volgt de minister voorstel van de regio voor het schadeprotocol dat er al ligt?

Antwoord

Op dit moment is er geen schadeprotocolvoorstel waar iedereen zich in kan vinden, dat moet er wel komen. Een van de belangrijke stappen binnen de brede aanpak die de regio en mij voor ogen staat is dan ook om. Ik wil zo snel mogelijk tot een gedragen protocol te komen. Daarvoor is nodig dat werken we - Rijk en regio - samen met de NAM en de deskundigheid van de NCG en in goede afstemming met de maatschappelijke partijen de komende weken nu alle opties uitwerken en wegen. Het uitgangspunt dat NAM op afstand dient te staan van beslissingen over de afhandeling van schade wordt door ons allen gedeeld. Ook zijn we het erover eens dat overeenstemming over het nieuwe schadeprotocol nu de hoogste prioriteit heeft.

2. Vindt de minister het ook onbegrijpelijk dat het CVW winst heeft gemaakt?

Antwoord

Zie mijn antwoord op gelijklopende vragen van het lid Van Tongeren van de GroenLinks-fractie.

3. Is er een Groningenwet nodig i.v.m. ruimtelijke ordening?

Antwoord

Samen met de regio ben ik in gesprek over een akkoord voor schadeherstel, versterken en toekomstperspectief. Daarbij en naar aanleiding daarvan wil ik bezien op welke wijze de uitkomsten van dit akkoord voor de langere termijn juridisch moeten worden vormgegeven.

4. Wanneer komt de minister met een opkoop- en garantieregeling voor Groningen?

Antwoord

De NCG heeft onlangs een vervolg op de pilot koopinstrument aangekondigd. In het eerste kwartaal van 2018 volgt een aanmeldingsronde. Mensen die willen verhuizen maar hun huis niet verkocht krijgen zullen hiermee worden geholpen. De prioriteit zal worden gegeven aan mensen met een knelpunt. Ook zal worden gekeken naar een eventuele verlenging van de opkoopregeling in het kader van een akkoord met de regio over schade, versterken en toekomstperspectief.

5. Met welke opdracht is verbetering van het winningsplan teruggedigd bij NAM naar aanleiding van uitspraak RvS?

Antwoord

In mijn brief aan uw Kamer van 4 december 2017 (Kamerstuk 33 529, nr. 400) heb ik uiteengezet hoe ik omga met de uitspraak van de Raad van State van 15 november jl. Het is naar mijn mening niet opportuun dat NAM een nieuw winningsplan opstelt. Ik zal zelf het winningsniveau vaststellen, na afweging van alle belangen. Op grond van de voorschriften die aan het instemmingsbesluit zijn verbonden, heeft NAM in het afgelopen jaar aanvullende rapporten ingediend over het veiligheidsrisico en over gebouwenschade. Zoals ik in mijn brief heb aangegeven, zal ik deze en komende rapporten betrekken bij mijn nieuwe besluit. Daarnaast zal ik advies inwinnen bij deskundige instanties. Ook zal ik de regio betrekken in mijn besluitvorming.

6. Hoe hebben nieuwe bevingen effect op traject richting nieuwe winningsplan? Hoe worden regio en de Tweede Kamer betrokken?

Antwoord

De seismische activiteit in Groningen wordt nauwlettend gemonitord. Alle relevante informatie over bodembewegingen neem ik mee bij mijn nieuwe instemmingsbesluit. In mijn brief aan uw Kamer van 4 december jl. heb ik aangegeven hoe ik de regio zal betrekken in mijn besluitvorming. Uw Kamer zal ik op de hoogte houden van de vorderingen van mijn gesprekken met de regio. Ook zal ik alle rapporten die ik gebruik om te komen tot een nieuw instemmingsbesluit met uw Kamer delen.

7. Het CDA wil dat huishoudens worden betrokken bij het nieuwe Klimaat- en Energieakkoord. Hoe gaat de minister daar vorm aan geven? Kan er in de SDE+ een aparte regeling komen voor de postcoderoos-doelgroep? Is de minister bereid om samen met de minister van Financiën werk te maken van revolverend ontwikkelingsfonds voor energiecorporaties? Er ligt een aangenomen motie om bij tenders wind op zee ook omwonenden te laten participeren. Hoe gaat de minister hier uitvoering aan geven? En is de minister bereid om met initiatiefnemers te overleggen met plan stichting schooldakenrevolutie over een lening of garantie van 10 miljoen euro?

Antwoord

De klimaat- en energietransitie is een complexe en brede maatschappelijke opgave waar iedereen de effecten van zal merken. De transitie vraagt ook inzet van iedereen. Burgers, bedrijven, energiecoöperaties, netbeheerders, woningcorporaties, boeren, vakbonden, natuur- en milieuorganisaties: ze hebben allemaal een uitgesproken ambitie om bij te dragen aan de klimaat- en energietransitie vanuit hun eigen expertise. Ik zal uw Kamer begin volgend jaar informeren over de kabinetsinzet voor het Klimaat- en Energieakkoord. Hierbij zal ik u ook op de hoogte stellen over de rol die burgers zullen krijgen bij het akkoord.

De CDA-fractie ging in op een aantal aspecten op het gebied van decentrale energieopwekking die ik een voor een wil doorlopen. Ten eerste een separate regeling in de SDE+ voor de postcoderoos-doelgroep; hier ben ik geen voorstander van. De SDE+ is gestoeld op concurrentie en technologie-neutraliteit. Alle indieners concurreren op basis van kostprijs om beschikbare subsidie voor hernieuwbare energieprojecten. De SDE+ leent zich niet voor een aparte regeling voor aparte doelgroepen.

Ten tweede is een suggestie gedaan voor een revolverend ontwikkelingsfonds voor energiecoöperaties. Deze coöperaties kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het draagvlak voor de energietransitie en het realiseren van duurzame energieprojecten. Het is mij bekend dat coöperaties in sommige gevallen moeite hebben om hun projecten te ontwikkelen tot goede business cases die banken kunnen financieren. Op dit moment onderzoek ik samen met het Nederlands Investeringsagentschap (NIA) en ODE Centraal de mogelijkheden hoe coöperaties hierbij het beste ondersteund kunnen worden. Daarbij betrek ik de afspraak in het Regeerakkoord voor participatie bij hernieuwbare energieprojecten. De insteek is dan met name om goede projecten financierbaar te maken. Vanzelfsprekend ligt hier wat mij betreft ook een duidelijke verantwoordelijkheid voor banken, provincies en gemeenten als ondertekenaars van het Energieakkoord.

Ten derde is gevraagd naar de uitvoering van de motie Mulder c.s. (Kamerstuk 32813, nr. 143) over participatie van omwonenden bij wind op zee projecten. Mijn ambtsvoorganger heeft uw Kamer per brief (Kamerstuk 30196, nr. 556) gemeld dat burgers via een investeringsfonds kunnen participeren in windparken. Het is mij bekend dat er de laatste tijd publiek-private initiatieven worden ontwikkeld om burgerparticipatie op een dergelijke efficiënte manier vorm te geven. Dat juich ik toe. Ik zou het mooi vinden als bedrijven of consortia dit element van burgerparticipatie meenemen in hun projectfinanciering.

Tot slot is mij verzocht een initiatief voor zonnepanelen op schooldaken te ondersteunen. De ambities om gebouwen, dus ook alle niet-woningen zoals scholen, kantoren, hotels en bedrijfstakken te verduurzamen zijn hoog: in 2030 3 Mton CO₂ uitstoot besparen. Een initiatief zoals de Schooldakrevolutie zou aan de ambitie van 3Mton minder CO₂ een goede bijdrage kunnen leveren. Ik ben al in overleg met de verschillende initiatiefnemers om te bezien of dit

initiatief met bestaande instrumenten kan worden gestimuleerd. Uw Kamer wordt over de uitkomst geïnformeerd.

8. In hoeverre kan de gedragscode voor Wind op Land verplicht worden? Hoe gaat minister hier uitvoering aangeven?

Antwoord

De NWEA-gedragscode 'Acceptatie & Participatie Windenergie op Land' geeft aan wat er van de diverse betrokken partijen zoals de initiatiefnemer, het bevoegd gezag en natuur- en milieuorganisaties verwacht mag worden. De gedragscode heeft een breed draagvlak, maar naar zijn aard leent dit zich niet goed voor rechtstreekse omvorming tot wettelijke verplichting. Een gedragscode biedt meer flexibiliteit voor het vastleggen van gedragsafspraken.

Wel vind ik het van belang dat deze gedragscode zo goed mogelijk in de praktijk wordt toegepast. Ik zal daarom met betrokken partijen in het kader van het nog af te sluiten Klimaat- en energieakkoord proberen afspraken te maken om dit te verbeteren. Provincies en gemeenten hebben bijvoorbeeld de mogelijkheid de voorwaarden ten aanzien van zorgvuldige ruimtelijke processen te borgen in hun ruimtelijke plannen.

9. Kan EBN een rol spelen bij geothermie ?

Antwoord

EBN kan een rol spelen bij het versterken van de geothermiesector. De meerwaarde van EBN zit onder meer in het voeren van regie, in een sector met veelal kleine partijen, en het vergroten van de kennis van de ondergrond door het beschikbaar stellen van kennis (geologie, techniek, processen).

Om ook in gebieden waar relatief weinig bekend is van de ondergrond de haalbaarheid van geothermie in kaart te brengen, zal op regionale schaal seismisch onderzoek en een aantal strategische proefboringen uitgevoerd moeten worden. Naar verwachting zal de markt dat niet snel doen, omdat het risico groot is dat er niets of onvoldoende aangetroffen wordt. Om die reden wil ik hier vanuit de overheid regie over nemen. Ik heb hiervoor door EBN een plan laten uitwerken. Het streven is om in 2018 met de uitvoering van het seismisch onderzoek te beginnen.

Ik zal een andere invulling geven aan het toetsen op financiële draagkracht bij het vergunningverleningsproces door meer de nadruk te leggen op financiële draagkracht over de gehele levenscyclus. Vanwege de specifieke kennis die vereist is om de financiële draagkracht over de gehele levenscyclus in te kunnen schatten, zal ik daarbij onafhankelijk advies vragen aan EBN. Ik onderzoek ook of een rol van EBN als financiële deelnemer in geothermieprojecten mogelijk is en op welke manier dit ingevuld kan worden. Ik zal de Kamer hierover begin 2018 nader informeren.

Antwoorden op vragen van het lid Amhaouch van de CDA fractie

1. Kan de minister een overzicht geven waar Invest-NL in vergelijking met de huidige situatie de toegevoegde waarde gaat creëren, ook voor het mkb, en hoe in de uitvoering ervoor gezorgd wordt dat er niet een gedrocht wordt opgetuigd?

Antwoord

Ook voor het mkb biedt Invest-NL toegevoegde waarde. Invest-NL richt zich op het mogelijk maken van financiering voor transitiesectoren, voor doorgroei van start- en scale-ups, en internationalisering van het Nederlandse bedrijfsleven. Naast doorgroei van start- en scale-ups, zullen ook de bedrijven in de transitie-domeinen en die willen internationaliseren, veelal tot het mkb behoren. InvestNL zal zich daarbij vooral richten op het verschaffen van, vaak langjarige, vormen van risicodragende financiering voor projecten en bedrijven met een hoog risicoprofiel maar met een hoog verwacht (maatschappelijk) rendement. Voor de grotere investeringen zijn in dit segment thans geen publieke financieringsinstrumenten beschikbaar. Op dit moment zie ik

samen met de collega bewindspersonen hoe Invest-NL gegeven zijn doelen het best vormgegeven kan worden. We nemen hierbij de punten van het CDA mee. Wanneer besloten is over de uitvoering en vormgeving zullen we dit met de Kamer delen.

2. Hoe kijkt de minister aan tegen een nationaal masterplan Fotonica om de voortgang en tussentijdse resultaten te borgen zodat het snel kan worden ingezet om maatschappelijke vraagstukken op te lossen?

Antwoord

In het Regeerakkoord is fotonica specifiek als sleuteltechnologie genoemd. We hebben in Nederland voor fotonica een goed georganiseerd ecosysteem waarin bedrijven, kennisinstellingen en overheden samen werken. Fotonica is al jaren onderdeel van de kennis- en innovatieagenda (KIA) van de topsector High Tech Systems & Materials. De Nederlandse sterkte in fotonica is mede het gevolg van deze investeringen. Ik zie niet alleen uit naar een nationaal masterplan Fotonica; de eerste stappen zijn al gezet. Door Photon Delta, de spil in het ecosysteem, is al een breed gedragen nationale agenda op hoofdlijnen opgesteld. De volgende stap is om deze nu uit te werken tot een gedetailleerd masterplan, dat naar verwachting in het eerste kwartaal van 2018 gereed is. Ik zal daarna samen met OCW, provincies, industrie en kennisinstellingen onderzoeken op welke wijze het huidige instrumentarium eventueel aangevuld met middelen uit de intensivering van het Regeerakkoord kunnen worden ingezet voor de implementatie van dit masterplan.

3. Het CDA steunt verder de inzet van de minister om Siemens Hengelo open te houden in welke vorm dan ook. Ook dank voor de beantwoording van onze schriftelijke vragen. Kan de minister een tipje van de sluier oplichten, wanneer de stille diplomatie tot bepaalde resultaten kan leiden?

Antwoord

Ik was onaangenaam getroffen door het nieuws op 16 november over de voorgenomen sluiting van de vestiging van Siemens in Hengelo, waarmee circa 650, vooral hoogtechnologische banen op de tocht staan. Het is een hard gelag voor de 650 zeer gemotiveerde en goed opgeleide werknemers die nu in grote onzekerheid verkeren. Ook voor Hengelo en de regio, gezien het grote belang van Siemens voor de werkgelegenheid in de regio en de belangrijke positie van de fabriek, midden in de stad. Ik heb uw Kamer toegezegd stille diplomatie te bedrijven en de stille diplomatie staat niet stil. Mijn ministerie is direct met Siemens Nederland, Provincie Overijssel en Gemeente Hengelo in overleg gegaan, waarbij we allemaal hetzelfde doel voor ogen hebben: behoud van deze, vooral hoogwaardige werkgelegenheid voor de regio.

Ik sta in direct contact met de leiding van Siemens, zowel met de Nederlandse directie als met de leiding van Siemens AG in München ook nog zeer recent. De leiding van Siemens heeft mij toegezegd zich in te spannen om de werkgelegenheid in de regio zo veel als mogelijk in stand te houden. Hierbij wordt gekeken naar alternatieven zowel binnen als buiten Siemens. Hiertoe worden ook gesprekken gevoerd met serieus geïnteresseerde derde partijen. Dit proces vereist vertrouwelijkheid en zorgvuldigheid. De uitkomst van deze gesprekken zal eerst – naar goed gebruik - met het personeel, de ondernemingsraad en de bonden worden gedeeld en afgestemd. In januari spreek ik opnieuw met het (internationale) management van Siemens om de stand van zaken te bespreken.

4. Bescherming van bedrijven met vitaal belang. In het Regeerakkoord staat dat de overheid via actieve goedkeuring of via voorwaarden bescherming kan bieden aan bedrijven in de vitale sectoren met een nationale veiligheidsbelang. Wanneer is het onderzoek afgerond in het Regeerakkoord of extra bescherming nodig is voor landbouwgronden en bepaalde regionale infrastructurele werken zoals de Westerscheldetunnel?

Antwoord

Zoals is aangegeven in de brief van 12 december 2017 wordt op dit moment in zgn. ex-ante analyses gezien of overnames in sectoren met een vitaal proces kunnen leiden tot maatschappelijke ontwrichting en aldus een bedreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid. Het doel is om deze analyses uiterlijk in het eerste kwartaal van 2018 af te ronden. Op

basis van de bevindingen zal worden bekeken welke maatregelen nodig zijn. In de voortgangsbrief over economische veiligheid zal de Kamer nader geïnformeerd worden. Ten aanzien van de vraag over extra bescherming voor landbouwgronden en bepaalde regionale infrastructurele werken vindt momenteel interdepartementaal overleg plaats. Hierover zal de Kamer - mede namens de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de minister van Infrastructuur en Waterstaat en de minister van Justitie en Veiligheid - nader geïnformeerd worden in het eerste kwartaal van 2018.

5. Ook is het verstandig dat beursgenoteerde bedrijven zelf meer instrumenten krijgen, zoals een bedenktijd en eerdere registratie van aandeelhouderschap bij de AFM, om activistisch aandeelhouderschap (sprinkhanen) en vijandige overnames moeilijker te maken. Wanneer komt het kabinet met wetsvoorstellen naar de Kamer?

Antwoord

Zoals ik u op 12 december 2017 per brief (Kamerstuk 30821-41) heb aangegeven, is het kabinet voornemens om in het eerste kwartaal van 2018 een wetsvoorstel in consultatie te brengen dat erop toeziet beursgenoteerde ondernemingen de mogelijkheid te geven om een bedenktijd in te roepen wanneer zij geconfronteerd worden met voorstel voor een fundamentele strategiewijziging vanuit aandeelhouders of worden geconfronteerd met een overnamebod. Op dat moment zal uw Kamer nader geïnformeerd worden over de uitwerking van het wetsvoorstel. Ten aanzien van de mogelijkheid voor beursgenoteerde ondernemingen met een grote jaaromzet, om aandeelhouders met een belang van meer dan 1%, te vragen zich te registreren bij AFM, zal de Minister van Financiën u op een geëigend moment informeren.

Antwoorden op vragen van het lid Hijink van de SP-fractie

1. Wat heeft de minister sinds aankondiging vorige maand gedaan met Siemens? Wat is zijn inzet bij gesprekken, wanneer vinden die plaats, en wat doet hij richting Duitse overheid?

Hiervoor verwijst ik u naar het antwoord op vraag 3 van het lid Amhaouch van de CDA-fractie.

2. Hoe kijkt de minister aan tegen stelling dat in Nederland dingen moeten worden gemaakt, in plaats van dat hier brievenbusmaatschappijen staan?

Antwoord

In het Regeerakkoord zijn maatregelen aangekondigd om Nederland minder aantrekkelijk te maken voor bedrijven die zich alleen op papier in Nederland vestigen en Nederland alleen als postbus gebruiken. Het kabinet zet zich in op het verbeteren van het Nederlandse vestigingsklimaat voor alle bedrijven met reële economische activiteiten. Hierbij maak ik geen onderscheid of een bedrijf nu tot de maakindustrie of de dienstensector behoort. Het gaat om wat zij toevoegen aan werkgelegenheid, innovatie en economische groei. Nederland heeft een zeer aantrekkelijk vestigingsklimaat. Dit blijkt ook uit het onderzoek van het World Economic Forum waar Nederland op plek 4 van de meest concurrerende economieën ter wereld staat; en zelfs op nummer 1 binnen de EU. Maar dit goede vestigingsklimaat is geen gegeven. Het buitenland zit natuurlijk ook niet stil. Daarom houdt het kabinet continu in de gaten hoe het Nederlandse vestigingsklimaat zich ontwikkelt en bekijkt hoe het aantrekkelijke klimaat te behouden en waar mogelijk te verbeteren.

6. Kan de minister een toelichting geven op de passages in het Regeerakkoord t.a.v. het wetsvoorstel vijandige overnames?

Hiervoor verwijst ik u naar het antwoord op de vraag van het lid Amhaouch van de CDA-fractie.

Antwoorden op vragen van het lid Beckerman van de SP-fractie

1. De gasexport is dit jaar meer dan vorig jaar. Wat gaat de minister hieraan doen?

Antwoord

Het beleid dat ik voer is gericht is op het mogelijk maken van de verdere afbouw van de winning. Conform eerdere toezeggingen aan uw Kamer zijn er dan ook sinds 2014 geen nieuwe exportcontracten meer aangegaan of bestaande exportcontracten verlengd.

Dat de gasexport van laagcalorisch gas dit jaar mogelijk hoger is dan vorig is jaar alleen en uitsluitend het gevolg van een hogere fysieke vraag in onze buurlanden en staat dan ook volledig los van de contracten. Die hogere vraag is eerst en vooral ingegeven door kouder weer, maar daarnaast ook door een hogere vraag vanuit Duitsland als gevolg van lager dan verwachte gaswinning aldaar en hoger verbruik van op laagcalorisch gas aangesloten elektriciteitscentrales. Uw Kamer is daar eind mei over geïnformeerd (Kamerstuk 33 529, nr. 352 van 30 mei 2017 (incl. bijlagen).

Aan deze hogere vraag is invulling gegeven door een zwaardere inzet van de conversie-installatie die hoogcalorisch gas omzetten in laagcalorisch gas. Ik wil bij dit alles verder benadrukken dat de hoeveelheid gas die uit Groningen mag worden gewonnen alleen en uitsluitend wordt bepaald door de winningsbesluiten en, zeer recent, de voorlopige voorziening van de Raad van State.

Voor de verdere afbouw van de export geldt dat in het buitenland bedrijven en huishoudens de komende jaren worden omgebouwd van laagcalorisch naar hoogcalorisch gas, zodat zij niet meer afhankelijk zijn van laagcalorisch gas en daarmee voor een groot deel van Groningengas. In deze ombouw loopt ook de ombouw van elektriciteitscentrales mee. Met deze ombouw is inmiddels een begin gemaakt en de komende jaren vindt verdere opschaling in plaats, zodat men vanaf 2020 op volle snelheid is. Daardoor neemt de vraag uit Duitsland, België en Frankrijk vanaf 2020 met ongeveer 2 miljard Nm³ per jaar af en zal de vraag naar Groningsgas vanuit het buitenland in 2030 tot 0 zijn teruggebracht. Ik spreek met buitenlandse collega's om te bezien of het mogelijk is om hun planning nog verder te versnellen.

2. Gaat de minister de 7,8 miljard die de overheid aan voordeel voor grote/fossiele bedrijven geeft, afbouwen of zelfs stoppen?

Antwoord

Ik ga er vanuit dat het lid Beckerman doelt op een rapport van het Climate Action Network Europe, getiteld "Phase-out 2020: monitoring Europe's fossil fuel subsidies". De kernvraag is of er in Nederland sprake is van fossiele subsidiëring. Dit wordt vaak beweerd, maar dit is niet het geval. Van afbouwen of stoppen is dus ook geen sprake. Er zijn in Nederland ook geen belastingen die als fossiele subsidie zouden gelden.

3. We moeten de gasvraag verlagen door huizen snel te verduurzamen. In de jaren '60 konden mensen heel snel overstappen op aardgas omdat het aantrekkelijk was. Nu is afbouwen helemaal niet aantrekkelijk. Wat wil de minister daaraan doen? Verduurzamen van huizen heeft verschillende voordelen, kan de minister hierop ingaan?

Antwoord

Het kabinet heeft in het Regeerakkoord aangegeven te beginnen met het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving. Dat is niet alleen een technische opgave, maar vooral ook een maatschappelijke. Een andere manier van verwarmen vraagt vaak om meer isolatie en andere installaties en toestellen in huis, maar ook om andere energienetten en meer duurzame energiebronnen. Al deze veranderingen kosten geld en betekenen ingrepen in de woning.

Om dergelijke investeringen te doen moet er een concreet handelingsperspectief zijn. Mensen zien dat nu wel als ze investeren in een aanbouw of een nieuwe keuken, maar nog niet als ze investeren in duurzaamheid. Hier liggen natuurlijk ook economische kansen: voor de bouw en installatiesector, voor duurzame energie en voor dienstverlening. Om deze ontwikkeling op gang te brengen start ik in 2018 – samen met gemeenten – met het maken van plannen om de eerste bestaande wijken van het aardgas te halen. Met de ervaringen die we opdoen in die wijken bouwen we verder en schalen we op. Zo betrekken we steeds meer mensen en leren we steeds meer over de juiste aanpak en inzet van technieken. In het kader van het Klimaat- en

Energieakkoord wil ik hier samen met de minister van BZK en andere overheden afspraken over maken. Dit proces wordt moet uiteraard ondersteund worden door wetgeving en andere instrumenten. Zie hiervoor ook de brief over de wetgevingsagenda energietransitie die ik deze week aan uw Kamer heb gestuurd.

4. In het Energieakkoord is afgesproken dat er 15.000 voltijds banen komen in de duurzame energie/de energietransitie. Juist die afspraken lopen achter. Graag een reactie van de minister.

Antwoord

In het Energieakkoord is de doelstelling afgesproken om in de periode 2014 – 2020 per jaar 15.000 extra voltijdsbanen te realiseren, oftewel 90.000 in totaal. In de Nationale Energieverkenning 2017 wordt verwacht dat in deze periode in totaal 76.000 voltijdsbanen worden gerealiseerd. Op dit moment ben ik in gesprek met de partijen bij het Energieakkoord om te zorgen dat we alle doelen binnen bereik krijgen, dus ook dit werkgelegenheidsdoel. De verwachting is daarbij dat het behalen van de doelen rond hernieuwbare energie en energiebesparing in 2020 er ook toe zal leiden dat het doel van 90.000 voltijdsbanen wordt gehaald.

Antwoorden op vragen van het lid Jetten van de D66-fractie

1. Hoe zijn de eerste gesprekken van de minister met zijn EU collega's verlopen t.a.v. de aangescherpte klimaatdoelen uit het Regeerakkoord?

Antwoord

Graag verwijs ik voor mijn antwoord naar de gelijkkluidende vraag van het lid Yesilgöz-Zegerius van de VVD-fractie.

2. Is de minister het met D66 eens dat we als overheid meer moeten normeren en welke kansen ziet hij hiervoor in het nieuwe Klimaat- en Energieakkoord?

Antwoord

Ik herken dat normeren mogelijk een efficiënte maatregel kan zijn, maar ik wil hier nog niet op vooruitlopen. Het kabinet gaat nu eerst in gesprek met partijen om te komen tot een Klimaat- en Energieakkoord.

3. Kan de minister toezeggen dat het aangekondigde voorstel voor wettelijk verbod op het stoken van kolen voor elektriciteit nog voor het Energieakkoord naar de Tweede Kamer komt?

Antwoord

Zoals ik in mijn brief van 13 december jl. heb aangegeven, streef ik er naar om uw Kamer begin 2018 nader te informeren over de wijze waarop ik van plan ben de afspraak uit het Regeerakkoord over de kolencentrales uit te voeren. Daarbij zal ik ook ingaan op het verdere tijdpad

4. Ik ben benieuwd wanneer de minister de onderhandelingen start om de eigenaar van de Hemweg uit te roken zodat deze zo goedkoop mogelijk weg kan. Graag reactie.

Antwoord

Zoals ik in mijn brief van 13 december jl. heb aangegeven, kan ik op dit moment niet vooruitlopen op de situatie rond individuele kolencentrales.

5. Op welke termijn kan de minister extra plekken voor windmolens op zee aanwijzen en hoe zorgen we dat de zeevaart en de maritieme sector optimaal profiteert?

Antwoord

Er zijn op dit moment al voldoende windenergiegebieden op zee aangewezen om de in het Regeerakkoord aangegeven bijdrage van windenergie op zee aan de CO2-reductie mogelijk te maken. Deze windenergiegebieden zijn in twee tranches in 2009 en 2014 vastgelegd in het

nationaal waterplan. Ik werk momenteel aan een routekaart voor het daadwerkelijk benutten van deze gebieden voor windparken, die in de periode 2024 tot en met 2030 in gebruik kunnen worden genomen.

Nederlandse bedrijven hebben een sterke positie in de markt voor windenergie op zee. Er wordt vrijwel geen windpark op zee gebouwd zonder dat Nederlandse bedrijven er bij betrokken zijn. Nederlandse bedrijven hebben circa 20 tot 25 procent van het totale marktaandeel van wind op zee in Europa in handen. Dat is vooral te danken aan onze offshore installatiebedrijven, producenten van funderingen en bouwers van speciale (installatie)schepen. Met de groei van windenergie op zee elders in Europa, maar ook in Azië en Amerika nemen de exportkansen toe. Hier zet het kabinet actief op in. Zo zijn er handelsmissies naar Europese en Aziatische landen om onze bedrijven daar te promoten. Ook werken we samen onder het motto "Wind and Water Works", waarbij sterke punten van de Nederlandse offshore sector en de kustregio's onder de aandacht van buitenlandse overheden en ontwikkelaars worden gebracht.

6. Ziet de minister de kansen voor Blue energy en is hij bereid te kijken of de pilot bij Katwijk financieel ondersteund kan worden, eventueel via InvestNL?

Antwoord

Bij Blue energy wordt elektriciteit opgewekt uit het spanningsverschil dat ontstaat bij het samenkomen van zoet en zout water. Dat is in potentie een interessant exportproduct voor Nederland. De minister van I&W laat daarom momenteel een business case opstellen voor het demonstratieproject bij Katwijk. De business case is naar verwachting februari definitief.

Als de business case definitief is, kan het kabinet deze techniek ondersteunen met bestaande innovatie-instrumenten. De betrokken bedrijven kunnen aanvragen indienen binnen de beschikbare regelingen. Zo is er de demonstratieregeling energie-innovatie (DEI) waar partijen met innovatieve Nederlandse technieken aanspraak op kunnen maken. Daarnaast biedt het NIA, dat zal opgaan in Invest NL, ondersteuning bij de ontwikkeling van dergelijke business cases om te komen tot financierbare proposities. NIA zal aan de slag gaan met de ontwikkeling van de Blue Energy, maar voor een investering door Invest-NL moet er te zijner tijd wel sprake zijn van een positief rendement. De betrokken bedrijven zullen daarvoor aanvragen moeten indienen binnen de beschikbare regelingen en worden net als iedere andere partij beoordeeld.

Daarnaast biedt de Netherlands Investment Agency (NIA), dat zal opgaan in Invest NL, ondersteuning bij de ontwikkeling van dergelijke business cases om te komen tot financierbare proposities. NIA zal aan de slag gaan met de ontwikkeling van de Blue Energy, maar voor een investering door Invest-NL moet er wel sprake zijn van een positief rendement.

7. Is de minister bereid een kansenkaart te maken zodat mensen en bedrijven kunnen zien waar aardwarmte kan worden benut ?

Antwoord

Ik ben al aan de slag met de kansenkaart. Om ook in gebieden waar relatief weinig bekend is van de ondergrond de haalbaarheid van geothermie in kaart te brengen, zal op regionale schaal seismisch onderzoek en een aantal strategische proefboringen uitgevoerd moeten worden. Naar verwachting zal de markt dat niet snel doen omdat het risico groot is dat er niets of onvoldoende aangetroffen wordt. Om die reden wil ik hier vanuit de overheid regie over nemen. Ik heb hiervoor door EBN een plan laten uitwerken. Het streven is om in 2018 met de uitvoering van het seismisch onderzoek te beginnen. De resultaten zullen ook in de vorm van een kansenkaart gepresenteerd worden.

8. Wat vindt de minister van het idee EBN te laten participeren bij het boren naar aardwarmte, zoals het nu al doet bij andere energievormen ?

Antwoord

EBN kan een rol spelen bij het versterken van de geothermiesector. De meerwaarde van EBN zit onder meer in het voeren van regie, in een sector met veelal kleine partijen, en het vergroten van

de kennis van de ondergrond door het beschikbaar stellen van kennis (geologie, techniek, processen). Ik ga een andere invulling geven aan het toetsen op financiële draagkracht bij het vergunningverleningsproces door meer de nadruk te leggen op financiële draagkracht over de gehele levenscyclus. Vanwege de specifieke kennis die vereist is om de financiële draagkracht over de gehele levenscyclus in te kunnen schatten, ga ik daarbij onafhankelijk advies vragen aan EBN. Ik onderzoek of een rol van EBN als financiële deelnemer in geothermieprojecten mogelijk is en op welke manier dit ingevuld kan worden. Ik zal de Kamer hierover begin 2018 nader informeren.

9. SDE niet volledig opgaan aan opslag CO2. Is de minister met D66 van mening dat evt. extra financiering van CO2 opslag vooral door bedrijven en niet alleen door burgers betaald moet worden omdat bedrijven ook de vervuiling veroorzaken?

Antwoord

De energietransitie naar een duurzame energiehuishouding kost geld, omdat duurzame energie vooralsnog duurder is dan fossiele energie. Zolang een overheidsbijdrage noodzakelijk is, vind ik het mijn taak om de kosten voor burgers en bedrijven zo veel mogelijk te beperken. De opslag van CO2 hoort bij een kosteneffectief pakket. De toepassing en uitrol van CCS op de korte termijn zonder overheidsbijdrage is niet waarschijnlijk. Financiering is nodig voor bijvoorbeeld infrastructuur of het overbruggen van (in elk geval een deel van) de onrendabele top bij de afvang van CO2 zolang de CO2 prijs nog onvoldoende hoog is. Zolang de CO2 prijs lager is dan de kosten van afvang, zullen bedrijven niet overgaan tot het daadwerkelijk afvangen van CO2. Ik werk de maatregelen samen met betrokken partijen de komende maanden nader uit in het Klimaat- en Energieakkoord. Daarbij zal de volle aandacht gericht zijn op een zo kosteneffectieve inzet van alle mogelijk opties om de broeikasgassen op een adequate wijze te verminderen.

10. Biedt het voorstel SDE dat de Kamer voor volgende zomer ontvangt genoeg ruimte voor duurzame energie?

Antwoord

Het uitgangspunt bij de uitwerking van nieuw instrumentarium is dat we met het beschikbare totaalbudget voor de SDE+ zoveel mogelijk megatonnen CO2-equivalenten weten reduceren. Ik ga er van uit dat de uitrol van hernieuwbare energie hieraan ook in de toekomst een kosteneffectieve bijdrage levert. Een dezer dagen start er zelfs een 'subsidie-loze' tender voor wind op zee.

11. Is de minister bereid om als hij kijkt naar CO2 opslag vooral ook te kijken naar slim hergebruik van CO2?

Antwoord

Ja, naast de afvang en opslag van CO2 (CCS) kan het interessant zijn om ook goed de mogelijkheden van het hergebruik en benutting van CO2 (CCU) in kaart te brengen. Dit wordt momenteel al gedaan en zal ik blijven doen. Onder andere binnen de Topsector Energie en Topsector Chemie worden innovaties voor hergebruik van CO2 gestimuleerd.

Antwoorden op vragen van het lid Moorlag van de PvdA-fractie

1. In het Regeerakkoord staat een pilot voor verduurzaming van 20.000 tot 30.000 woningen. Hoe gaat de minister deze pilot opschalen naar een kwart miljoen woningen?

Antwoord

Het kabinet heeft in het Regeerakkoord aangegeven te beginnen met het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving. Het is noodzakelijk dat Rijk en medeoverheden zich gezamenlijk inzetten om de markt, overheid en burgers voor te bereiden en draagvlak te creëren. In het kader van het Klimaat- en Energieakkoord wil ik hier samen met de minister van BZK afspraken over maken. En ook in de bestuurlijke afspraken met de medeoverheden is dit een speerpunt

De komende kabinetsperiode is gericht op experimenten, innovatie en marktontwikkeling. Na deze kabinetsperiode moet de opschaling plaatsvinden en is grootschalige investering nodig gericht op

minimaal 200.000 woningen/gebouwen per jaar. De juiste mix van beleid moet de komende jaren vorm krijgen. Via grootschalige proeftuinen op lokaal en regionaal niveau kan opschaling plaatsvinden en kunnen technieken en werkwijzen beter en goedkoper worden. Daarnaast wordt met generieke instrumenten zoals wetgeving, normering, financiële instrumenten en innovatieondersteuning de juiste randvoorwaarden gecreëerd waarmee gemeenten, provincies, corporaties, netbeheerders, huurders, eigenaar-bewoners en andere gebouweigenaren tempo kunnen maken en opschalen.

2. Hoe gaat de minister borgen dat de woonlasten voor huurders niet te veel stijgen en dat woningcorporaties hun woningvoorraad verduurzamen?

Antwoord

Hier hoeft geen sprake te zijn van een tegenstelling. Verduurzaming van woningen kan leiden tot een hogere huur. Tegelijk wordt de energierekening lager. Wat betreft de huurlasten gelden de normale regels. Zo is bij woningverbetering de instemming van 70% van de huurders nodig. Meestal gaan huurders akkoord als duidelijk is dat de woonlasten niet al te veel stijgen. Daarnaast realiseren huurders en verhuurders zich ook dat verduurzaming niet alleen tot lagere energielasten leidt maar ook tot meer comfort. Uit de koopkrachtplaatjes van het CPB blijkt overigens dat iedereen er deze kabinetsperiode per saldo op vooruit gaat.

Versnelling van de verduurzaming in de corporatiesector gaat plaatsvinden. De sector heeft zich gecommitteerd aan het realiseren van Label b in 2021. Daarnaast is er de Woonagenda van branchevereniging Aedes: alle corporaties maken een plan hoe toe te werken naar een CO2-neutraal woningbestand in 2050. De minister van BZK werkt met de huursector een maatregelenpakket uit gericht op 2030. Onderdeel hiervan is de vormgeving van de vermindering van de verhuurdersheffing voor investeringen in energiebesparing waartoe dit kabinet heeft besloten. De gebouwde omgeving maakt daarnaast een belangrijk onderdeel uit van het komende Klimaat- en Energieakkoord. Daarin is een belangrijke rol weggelegd voor woningcorporaties.

3. Wat is de impact van energie- en klimaattransitie op ruimte? Wat is de impact van energie- en klimaattransitie op inkomens?

De impact van de energietransitie op de ruimte is groot. Hernieuwbare energie heeft immers meer ruimte nodig dan fossiele energie. Windmolens, zonneweide maar ook hoogspanningsverbindingen hebben onmiskenbaar effect op de beleving en kwaliteit van de ruimte. Bovendien is de ruimte die nodig is voor de energietransitie nu al in gebruik voor andere maatschappelijke functies. De energietransitie vergt dus nieuwe ruimtelijke afwegingen. Zowel op land als op zee. Daarom is het van het grootste belang dat we het beleid en uitvoering ruimtelijk slim organiseren. Door functiecombinaties te maken, zoals zonne-energie langs infrastructuur. Maar ook door het besluitvormingsproces over energieprojecten slim te organiseren. Gemeenten en provincies spelen daarin een cruciale rol, want zij zijn verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening van de energietransitie. Vroegtijdige participatie van bewoners is daarbij cruciaal.

In het kader van het Klimaat- en Energieakkoord wil ik daarom met hen concrete afspraken maken over de wijze waarop ruimte meeweegt in de besluitvorming over de energietransitie.

In de NEV wordt jaarlijks inzicht gegeven in de gemiddelde energierekening van huishoudens in Nederland. Een geactualiseerd beeld daarvan inclusief de doorwerking van het Regeerakkoord heb ik uw Kamer op 11 december jl. gestuurd (Kamerstuk 34 762, nr. 15). Ik heb uw Kamer toegezegd met PBL de mogelijkheden te bekijken om meer inzicht te geven in de impact van de energie- en klimaattransitie door de gevolgen voor specifieke inkomensgroepen op te nemen in de NEV.

Antwoorden op vragen van het lid Dik-Faber van de CU-fractie

1. Is de minister bereid een sluitingswet voor de kolencentrales snel naar de Kamer te sturen inclusief tijdspad?

Antwoord

Zoals ik in mijn brief van 13 december jl. heb aangegeven, streef ik er naar om uw Kamer begin 2018 nader te informeren over de wijze waarop ik van plan ben de afspraak uit het Regeerakkoord over de kolencentrales uit te voeren. Daarbij zal ik ook ingaan op het verdere tijdpad.

2. Hoe gaat de minister aan de slag met de in het Regeerakkoord toegezegde arbiters, uitwerken van een opkoopregeling en een erfgoedloket?

Antwoord

Deze onderwerpen maken onderdeel uit van mijn besprekingen met de regio over een integrale aanpak en de invulling van het regiofonds. Het regiofonds van € 50 mln. per jaar kan onder meer worden ingezet voor continuering van het Erfgoedloket en het Erfgoedadviesteam.

Over de arbiters is in het Regeerakkoord afgesproken dat de huidige arbitrage-regelingen blijven bestaan. De huidige Arbitrer Bodembeweging heeft een duidelijk omschreven plaats in het oude schadeprotocol en heeft daarin goed gefunctioneerd. We zijn nu hard bezig om tot een nieuw protocol te komen. Een vorm van geschillenbeslechting, zoals de Arbitrer Bodembeweging, zal onderdeel moeten zijn van dit nieuwe protocol.

Voor de opkoopregeling waar mw. Dik-Faber naar vraagt geldt dat de NCG onlangs een vervolg op de pilot koopinstrument heeft aangekondigd. In het eerste kwartaal van 2018 volgt een aanmeldingsronde. Mensen die willen verhuizen maar hun huis niet verkocht krijgen zullen hiermee worden geholpen. De prioriteit zal worden gegeven aan mensen met een knelpunt. Ook zal worden gekeken naar een eventuele verlenging van de opkoopregeling in het kader van een akkoord met de regio over schade, versterken en toekomstperspectief.

3. Kan de minister aangeven of hij met energiecoöperaties in overleg kan gaan om via Invest NL bij te dragen aan risicospreiding?

Antwoord

Energiecoöperaties kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het draagvlak voor de energietransitie en het realiseren van duurzame energieprojecten. Het is mij bekend dat coöperaties in sommige gevallen moeite hebben om hun projecten te ontwikkelen tot goede business cases die banken kunnen financieren. Op dit moment onderzoek ik samen met NIA en ODE Centraal de mogelijkheden hoe coöperaties hierbij het beste ondersteund kunnen worden. Daarbij wil ik ook de regeling betrekken die in het Regeerakkoord is afgesproken voor participatie bij hernieuwbare energieprojecten. De insteek is dan met name om goede projecten financierbaar te maken. Vanzelfsprekend ligt hier wat mij betreft ook een duidelijke verantwoordelijkheid voor banken, provincies en gemeenten als ondertekenaars van het Energieakkoord. Ik verwacht van hen ook een bijdrage.

4. Er is een bestuurlijk akkoord over Blue Energy. Gaat het Rijk hierbij aansluiten?

Antwoord

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik naar het antwoord op de vraag van het lid Jetten van de D66-fractie.

5. De geothermiekorf: kent de minister deze techniek en ziet hij hiervoor een mooie toekomst?

Antwoord

Deze techniek ken ik. Ik hoop hiervoor op een mooie toekomst, zoals voor alle hernieuwbare energietechnieken.

6. Er is een groot verschil tussen koop- en huurwoningen in Groningen – wie spreekt woningcorporaties aan op achterstallig onderhoud?

Antwoord

De minister van BZK is verantwoordelijk voor het beleid aangaande woningcorporaties. Voor een antwoord op deze vraag verwijs ik naar de beantwoording van vragen van de leden Nijboer (PvdA) en Beckerman (SP) die ik op 15 november mede namens de minister van BZK aan uw Kamer heb verzonden (2017-2018, Aangangsnummer 432). Daarin is aangegeven dat er verschillende wegen zijn voor huurders om de corporatie te bewegen het onderhoud op peil te houden. In de eerste plaats kan dit door het onderhoud aan te kaarten in het reguliere overleg tussen corporatie en huurders(organisaties). Mocht dit niet tot resultaat leiden kunnen huurders terecht bij de Huurcommissie of de gemeente, en in het uiterste geval de kantonrechter.

Antwoorden op vragen van het lid Van Raan van de PvdD-fractie

1. De verwachte groei van luchtvaart gaat klimaatdoelen onmogelijk maken, aldus een wetenschapper uit Delft. We moeten terug naar 300.000 vliegbewegingen. We vragen ons af hoe de minister dit gaat oppakken?

Antwoord

Het is primair aan de minister van Infrastructuur en Waterstaat om te bezien wat er in de luchtvaart nodig is om de doelen van Parijs te realiseren. Maar duidelijk is dat er een noodzaak is om de CO₂-uitstoot in de luchtvaart aan te pakken. Overigens heeft het kabinet al stappen aangekondigd en zet Nederland in EU-verband in op belastingen op luchtvaart. Ook wordt bezien of een heffing op lawaaiige en vervuilende vliegtuigen mogelijk is. Indien beide routes onvoldoende opleveren zal er per 2021 een vliegbelasting worden ingevoerd.

2. Is de minister bereid PBL opnieuw te laten kijken naar de effecten van het verkleinen van de veestapel op klimaat?

Antwoord

We hebben in het regeerakkoord een ambitieus klimaatdoel voor 2030 geformuleerd, waar ook de landbouw een bijdrage aan zal leveren. Hierbij hebben technische maatregelen (mestverwerking, voedselmix, kas als energiebron, etc) de voorkeur boven volumebeperkende maatregelen. Bovendien moeten we ons realiseren dat nationale volumemaatregelen niet leiden tot het terugdringen van mondiale broeikasgasemissies zolang de mondiale vraag naar vlees niet daalt. De productie verplaatst zich dan immers naar andere landen. Ook is de kans groot dat die landen minder efficiënt produceren dan Nederlandse boeren. Ik acht het op dit moment dan ook weinig zinvol om PBL naar volumemaatregelen te laten kijken.

Antwoorden op vragen van het lid Wassenberg van de PvdD-fractie

1. Kan de minister garanderen dat middelen voor CO₂-opslag of mestvergisting niet ten koste gaan van middelen voor duurzame energie?

Antwoord

Het PBL heeft aangegeven dat alle technologische opties benut moeten worden om het doel van het Klimaatakkoord van Parijs te realiseren. De toepassing en uitrol van CCS op de korte termijn zonder overheidsbijdrage is niet waarschijnlijk. Financiering is nodig voor bijvoorbeeld infrastructuur of het overbruggen van (in elk geval een deel van) de onrendabele top bij de afvang van CO₂ zolang de CO₂-prijs nog onvoldoende hoog is. Zolang de CO₂-prijs lager is dan de kosten van afvang, zullen bedrijven niet overgaan tot het daadwerkelijk afvangen van CO₂. Ik werk de benodigde maatregelen nader uit in het Klimaat- en Energieakkoord en dan zal de volle aandacht gericht zijn op een zo kosteneffectieve inzet van alle mogelijk opties om de broeikasgassen op een adequate wijze te verminderen. Ik kan u daarom op dit moment niet aangeven op welke wijze de verschillende maatregelen en instrumenten gefinancierd zullen worden.

2. Hoe vordert de werkgroep over gebouwgebonden financiering?

Antwoord

De minister van BZK heeft tijdens haar begrotingsbehandeling toegezegd om in het voorjaar van 2018 met een rapportage te komen over de mogelijkheden en benodigdheden om kansrijke concepten en initiatieven verder te brengen.

Antwoorden op vragen van het lid Öztürk van de DENK-fractie

1. InvestNL moet worden uitgebreid naar een kapitaal van 5 miljard euro en de diversiteitseconomie moet als aandachtspunt worden toegevoegd. Wat vindt de minister hiervan?

Antwoord

InvestNL zet vooral in op risicodragende financiering, waarmee minimaal het dubbele, maar in de praktijk een nog grotere hefboom van extra private financiering mogelijk kan worden. Met het startkapitaal kan InvestNL goed uit te voeten, waardoor bedrijven en initiatieven ook een groter beroep kunnen doen op private en Europese financiering. InvestNL richt zich op die domeinen waar een grote investeringsopgave en een gebrek aan risicokapitaal is, zijnde de in de brief over 'oprichting Invest-NL' genoemde transitie-sectoren, zoals energietransitieprojecten, doorgroei van startups en scale-ups, en internationalisering van het Nederlandse bedrijfsleven, ongeacht de diversiteit van de ondernemers.

2. Kan het CPB een onafhankelijk onderzoek doen naar het 'Geert Wilders effect' om de verrechtsing en verharding in cijfers uit te drukken?

Antwoord

Het CPB kan niet aan alle verzoeken voldoen. In de aanwijzingen voor de planbureaus zijn daarvoor criteria vastgelegd. Het gaat hierbij onder meer om beschikbare capaciteit en om inhoudelijke redenen, zoals de beschikbaarheid van deskundigheid en databestanden. In dit geval is het zelfs technisch onmogelijk om de gevraagde mkba te maken. De vraagstelling geeft geen specificatie van het bedoelde effect, er is geen beleidsvrij scenario en er zijn geen kengetallen om eventuele effecten mee te moneteriseren. Het CPB kan dus niet aan dit verzoek voldoen.

3. Wanneer kunnen we uiterlijk duidelijkheid over de plannen voor het klimaatprobleem krijgen?

Antwoord

Zoals ik in mijn brief van 8 december jl. heb aangegeven, zal ik uw Kamer begin volgend jaar informeren over de inzet voor het Klimaat- en Energieakkoord en over de verkenningen voor de Klimaatwet.

4. Hoe gaat de minister ongedekte cheques in de toekomst dekken? Er is nu bijvoorbeeld geen geld voor de sluiting van kolencentrales gereserveerd.

Antwoord

Op dit moment ben ik aan het uitwerken op welke wijze deze afspraak uit het Regeerakkoord het beste uitgevoerd kan worden. Op basis van het uitgebreide onderzoek waarover uw Kamer begin dit jaar is geïnformeerd en een recent advies van de Raad van State, ligt een wettelijk verbod op het gebruik van kolen voor elektriciteitsproductie het meest voor de hand. Een dergelijke ingrijpende maatregel vereist grote zorgvuldigheid in de besluitvorming. In dit stadium kan ik dus niet vooruitlopen op de situatie van individuele centrales of de eventuele financiële consequenties voor de Staat. Ik streef ernaar om uw Kamer begin 2018 nader te informeren over de wijze waarop ik van plan ben de afspraak uit het Regeerakkoord over de kolencentrales uit te voeren.

5. Klopt het dat we sinds 2011 ongeveer 7 miljard euro aan grote bedrijven hebben gegeven?

Antwoord

De heer Öztürk gaf aan dat EZK teveel voor grote bedrijven doet en noemt daarbij een cijfer van € 7 miljard. Het is niet duidelijk naar welke EZK-middelen hij precies refereert. EZK werkt met subsidies, fiscale stimulering en kredieten om bepaalde activiteiten te stimuleren (bijvoorbeeld extra R&D of duurzame energie). Daarbij wordt vooraf getoetst welke activiteiten de onderneming met de ondersteuning van EZK wil uitvoeren.

Het is bij EZK-ondersteuning niet gezegd dat de activiteiten die EZ stimuleert per definitie door mkb of starters moeten worden ontplooid. R&D door grote bedrijven kan bijvoorbeeld extra economische of maatschappelijke voordelen hebben. Het bouwen van nieuwe windparken is een activiteit die de schaal van mkb te boven kan gaan. Desalniettemin ligt er in het beleid wel een sterke nadruk op mkb en starters. Als er bijvoorbeeld gekeken wordt naar innovatiemiddelen dan gaat 66% van het budget naar het mkb, terwijl het mkb verantwoordelijk is voor 41% van de private bestedingen aan R&D (en het grootbedrijf voor 59%).

Beantwoording vragen gesteld tijdens begrotingsbehandeling EZK – deel staatssecretaris

Antwoorden op vragen van het lid Graus van de PVV-fractie

1. Wat gaat de regering ondernemen om de imagoschade te herstellen na de recente problemen met voedselveiligheid?

Antwoord

Het imago van de sector is primair de verantwoordelijkheid van de sector zelf. Desalniettemin heeft de minister van LNV bijvoorbeeld naar aanleiding van de recente fipronil affaire met de eiersector een plan ontwikkeld voor het herstel van het consumentenvertrouwen in Nederlandse eieren in het buitenland, met name in Duitsland.

2. N.a.v. VDL Nedcar in Borne: waarom heeft het kabinet niets gedaan aan het verzoek om meer Hollandse auto's in te zetten als overheidsauto (naar het voorbeeld van Limburg). Graag reactie.

Antwoord

Aanbesteding is bedoeld om concurrentie te creëren op de markt voor overheidsopdrachten. Die concurrentie komt niet uit de verf als lidstaten alleen maar nationaal aanbesteden, dus als de Nederlandse overheid bijvoorbeeld alleen maar in Nederland gemaakte auto's inkoop. Dat is onder de aanbestedingswetgeving ook niet toegestaan en niet in het belang van het Nederlandse bedrijfsleven. Europese aanbestedingsregels maken het voor Nederlandse bedrijven immers ook mogelijk om in andere Europese lidstaten mee te dingen naar opdrachten.

3. Kan de minister meer doen aan promotie van de BV Nederland?

Antwoord

Het is aan Nederlandse bedrijven om zelf invulling te geven aan de promotie van hun producten in Nederland en met bedrijven te onderhandelen over de plaatsing van de producten in de schappen. Hier is geen rol voor de overheid weggelegd. Voor meer promotie van de BV Nederland in het buitenland heeft het vorige kabinet, aanvullend op de huidige activiteiten van de economische diplomatie zoals Holland Branding, voor een periode van vijf jaar 10 mln. per jaar vrijgemaakt voor de versterking van de internationalisering waar uiteraard ook branding een onderdeel van is. BZ, EZK en de private partners zijn momenteel hard bezig hiervoor een organisatie – de Werkplaats genaamd – voor publiek-private samenwerking op gebied van handel, innovatie en investeringen op te zetten. Dit doen we in nauw overleg met het bedrijfsleven en de regionale partners.

4. Kunt u samen met VNG in gesprek gaan met de Nederlandse kermisbond en de andere brancheorganisatie, over de problemen die kermisexploitanten tegenkomen? Ze worden overal weggepest.

Antwoord

Indien de leden van de Nederlandse kermisbond en andere brancheorganisaties in gesprek willen over landelijke regelgeving en onderwerpen op het terrein van het ministerie van EZK, ben ik bereid daar met hen het gesprek over aan te gaan. Voor lokale problematiek kunnen de brancheorganisaties zich rechtstreeks tot gemeenten en de VNG wenden.

5. Wanneer en hoe breed zal de mkb-toets worden uitgerold en kunnen hierbij ook door Europese regelgeving veroorzaakte problemen, zoals de aanlandplicht, worden aangepakt.

Antwoord

De mkb-toets zal begin volgend jaar worden uitgerold en zal naast de relevante nationale wet- en regelgeving, ook voor Europese regelgeving gaan gelden, zoals door de Kamer gevraagd middels de motie Roemer/Van der Staaij (Kamerstuk 34775, nr. 43).

6. Ik heb het gevoel dat de liberalisering van de postmarkt helemaal fout aan het gaan is. Kunt u daar reactie op geven?

Antwoord

Door introductie van concurrentie in de postmarkt, zowel tussen netwerken als op het netwerk, zijn keuzemogelijkheden, lagere prijzen en een betere kwaliteit bereikt. Tegelijkertijd zet de aanhoudende krimp van postvolumes door digitalisering van de Nederlandse economie, de postmarkt onder druk. Over de dilemma's die daaruit voortvloeien en mogelijke oplossingsrichtingen is uw Kamer in juli 2017 geïnformeerd (Kamerstuk 29 502, nr. 140). De aanhoudende krimp van postvolumes betekent dat er moet worden nagedacht over hoe we de Universele Postdienst (UPD) in de toekomst betaalbaar en betrouwbaar houden en hoe de dienstverlening op de zakelijke markt innovatief en efficiënt kan blijven. Dat is niet vanzelfsprekend bij de huidige inrichting. De staatssecretaris van EZK heeft daarom een postdialoog aangekondigd (Kamerstuk 29502, 147). Het doel van de postdialoog is om in goed overleg te komen tot gezamenlijke voorstellen voor een toekomstige inrichting van de postmarkt. Dit moet leiden tot een beleids- en wetgevingsagenda in 2018 om ervoor te zorgen dat post ook in de toekomst betrouwbaar, bereikbaar en betaalbaar blijft.

7. Kent u de postmobiel voor krimpregio's met pinautomaat etc.? Kunt u spreken met mevrouw Verhagen (en liefst de oude Van der Leegte)? Zij zien hier wat in en de overheid moet daar ook aan bijdragen.

Antwoord

Het idee van het lid Graus over de postmobiel met pinautomaat voor mensen in minder bevolkte gebieden heeft hij in het verleden ook naar voren gebracht bij de behandeling van het wetsvoorstel ter modernisering van de Universele Postdienst (UPD). Naar aanleiding daarvan zijn gesprekken met banken en postvervoerbedrijven gevoerd, waarover uw Kamer is geïnformeerd (Kamerstuk 34 024, nr. 32). Uit de gesprekken kwam naar voren dat diverse initiatieven worden ontplooid om pinautomaten in minder bevolkte gebieden rendabel aan te kunnen bieden. In Zeeland bijvoorbeeld rijdt de Biblioservicebus rond, met daarin onder andere een pinautomaat, oplaadpunt voor OV-chipkaarten, boekenuitleenbalie en een postvestiging. Het is goed dat marktpartijen dergelijke activiteiten oppakken. In een volgend gesprek kan ik hierover nogmaals met mevrouw Verhagen over van gedachten wisselen.

Antwoorden op vragen van het lid Veldman van de VVD-fractie

1. Hoe gaan we gezamenlijk de potentie van Brainport Eindhoven maximaal benutten?

Antwoord

Brainport Eindhoven is een economische regio van nationale betekenis. Hiervoor is een gezamenlijke actieagenda van regio, provincie Noord-Brabant en het Rijk in ontwikkeling met als doel de sterke positie van de Brainport in het internationale concurrentieveld te consolideren en verder uit te bouwen. Deze actieagenda bestaat uit een samenhangende inzet op vestigingsklimaat, kennis en innovatie, ondernemerschap en talent. Het gezamenlijke streven is deze agenda voor de zomer van 2018 gereed te hebben. Verder is Eindhoven in het regeerakkoord expliciet genoemd als een van de zes opgaven bij de regio envelop van €950 mln. De regie hierop ligt bij de minister van LNV. De komende tijd wordt gekeken hoe ook deze envelop kan bijdragen aan de opgaven van de Brainport Actieagenda. Ik spreek volgende week samen met de minister van LNV met vertegenwoordigers van de Brainport regio Eindhoven over hun ambities en de opgaven in de regio. De Brainport regio heeft op 5 april 2017 haar ambities voor de Brainport Actieagenda aan de vertegenwoordigers van uw Kamer gepresenteerd. Het tekort aan talent, uitbouwen van haar innovatiepositie en het achterblijven van het vestigingsklimaat zijn belangrijke opgaven mede als gevolg van onvoldoende financiële middelen in de regio hiervoor. In navolging van het regeerakkoord is mijn inzet erop gericht om op korte termijn (begin 2018) de regio enveloppe te benutten voor een aantal urgente opgaven in deze regio. De minister van LNV heeft de regie over de regio envelop.

Verder zet ik me voor in om voor de zomer de langjarige gezamenlijke Brainport actieagenda af te ronden. Dat is een gezamenlijk streven met de regio om zodoende uitwerking te geven aan de mainport status.

2. Wat is de doelstelling van de staatssecretaris om regeldruk aan te pakken?

Antwoord

Het kabinet is zeer gemotiveerd om aan de slag te gaan met het verminderen van regeldruk. De doelstelling is dat deze regeldrukvermindering ook echt merkbaar is voor ondernemers. Dat wil ik vooral ook samen met ondernemers doen. De afgelopen jaren hebben we goede ervaringen opgedaan met de zogenaamde maatwerk aanpak, waarbij we samen met bedrijven in een aantal (top)sectoren knelpunten hebben geïnventariseerd en opgelost. Voorbeelden zijn de maatwerk aanpakken in de zorg, agro en food en chemiesector. Ik heb gemerkt dat deze vraaggerichte aanpak de kans op merkbare regeldrukvermindering het grootst maakt en wil hier graag op doorpakken. Daarom ben ik bijvoorbeeld ook bezig een strategische commissie op te richten. Dit 'high level' platform, waarin het bedrijfsleven goed vertegenwoordigd is, krijgt als opdracht het kabinet te adviseren over waar regeldruk merkbaar verminderd kan worden. Ook kijk ik naar de mogelijkheden om veelvoorkomende gebeurtenissen in het leven van ondernemers, zoals het starten van een bedrijf of het aannemen van personeel te vereenvoudigen. Mijn eerste ervaringen met deze aanpak zijn positief. Ik zal in het tweede kwartaal van 2018 het kabinetsbrede regeldrukprogramma presenteren waarin ik o.a. op deze elementen nader zal ingaan.

3. Wil de staatssecretaris kennis over mkb-financiering vergroten bij ondernemers door daar aandacht aan te schenken in het onderwijs? Wil zij zich hiervoor hard maken met het kabinet?

Antwoord

Ik maak mij sterk voor kennis over mkb-financiering. Dat doe ik onder meer door samen met de minister van OCW de doorontwikkeling van ondernemerschapsonderwijs op te pakken. Ondernemersonderwijs betreft zowel het stimuleren van een ondernemende houding als het stimuleren van ondernemerschapsvaardigheden. Kennis over financiering hoort daar bij. Er zijn veel initiatieven van waaruit ondernemerschapsonderwijs op dit moment vorm en inhoud krijgt: vanuit scholen, universiteiten en vanuit de markt. Ik wil bevorderen dat er meer samenhang komt in al deze initiatieven zodat er meer schaal en impact bereikt kan gaan worden. Ik zal u hierover nader informeren in de eerste helft volgend jaar. Uiteraard kunnen studenten en onderwijsstaf ook gebruik maken van andere faciliteiten in informatievoorziening aan het mkb over financiering, zoals de Financieringsdesk en Week van de Financiën bij de Kamer van Koophandel, VNO-NCW en de Nederlandse Vereniging van Banken en de landelijke en regionale voorlichtingscampagnes via mkb-Nederland.

4. Kan ATR de huidige toets uitbreiden tot een toets op toekomstbestendige regelgeving?

Antwoord

Toekomstbestendigheid van regelgeving is onderdeel van de Bedrijfseffectentoets ("BET"). Dit is een toets die de departementen zelf doorlopen bij alle nieuwe regelgeving die het bedrijfsleven raakt.

Het nieuwe Adviescollege Toetsing Regeldruk heeft als hoofdtaak het onafhankelijk en extern toetsen van nieuwe regelgeving op regeldrukeffecten. Daarnaast zal ATR ook kijken naar de werkbaarheid van nieuwe regelgeving en adviseren over de vraag of de meest regelruwe variant van deze regelgeving wordt gekozen. Ik ga ervan uit dat, indien dat relevant en mogelijk is, de toekomstbestendigheid van regelgeving daarbij aandacht zal krijgen.

Antwoorden op vragen van het lid Yesilgöz-Zegerius van de VVD-fractie

1. Is de minister bereid met zijn collega van SZW tot een integraal plan te komen hoe nieuw technisch personeel aangetrokken kan worden voor groene banen? En kan hij hierbij ook kijken naar omscholing van banen in de conventionele energie?

Antwoord

De beschikbaarheid van technisch personeel is een cruciale randvoorwaarde voor de verduurzaming van de Nederlandse economie. Met het Techniekpact zet het kabinet vol in op het vergroten van het aanbod van technisch personeel via de sporen kiezen voor techniek, leren in de techniek en werken in de techniek. Vooral dat laatste spoor vergt extra inspanningen omdat we het met alleen instroom vanuit schoolverlaters niet redden. Daarom werk ik samen met de collega's van OCW en SZW en samen met werkgevers, werknemers, onderwijs, regio's aan de uitwerking van een vernieuwd en nader aangescherpt Techniekpact. Hierbij zal de verbinding gelegd worden met de ambities uit het Energieakkoord. In het kader van het Energieakkoord zijn over werkgelegenheid al afspraken gemaakt. Voor de zomer 2018 zal ik u informeren over de uitwerking van een vernieuwd Techniekpact.

Antwoorden op vragen van het lid Mulder van de CDA-fractie

1. Hebben de minister en de staatssecretaris oog voor mkb en duurzaamheid bij inkoopbeleid? Is er voldoende kennis beschikbaar bij mensen die aanbesteden? Kan SBIR/PIANOO hierbij helpen?

Antwoord

De overheid heeft in 2015 het Plan van aanpak maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI) gelanceerd om te bevorderen dat bij inkoop meer rekening gehouden wordt met verschillende duurzaamheidsthema's, zoals innovatiegericht, circulaire en mkb-vriendelijk inkopen. Een van de instrumenten die hierbij wordt ingezet is de SBIR. Ook kent de Aanbestedingswet sinds vorig jaar het innovatiepartnerschap, een specifieke procedure om innovaties te ontwikkelen en in te kopen. Daarbovenop heeft dit kabinet in het regeerakkoord aangegeven zijn inkoopkracht beter te benutten voor het versnellen van duurzame transitie, inschakelen van kwetsbare groepen en om innovatief in te kopen. Het ontwikkelen van nieuwe duurzame producten, diensten en processen op deze gebieden kent risico's en de marktintroductie is lastig. De Rijksoverheid kan als grote inkoper een krachtige rol spelen als 'launching customer' om de markten voor deze duurzame producten te helpen ontwikkelen. Door deze 'inkoopkracht' slimmer in te zetten, wil het kabinet een impuls geven aan markten die noodzakelijke maatschappelijke transitie versnellen. De betrokken ministeries (I&W, BZK, EZK, BZ en SZW) trekken gezamenlijk op. Uw Kamer zal medio 2018 worden geïnformeerd over de uitwerking. Om maatschappelijk verantwoord in te kunnen kopen is ook basiskennis over aanbesteden nodig. Het expertisecentrum aanbesteden PIANOO geeft daar voorlichting over en werkt daarnaast aan een zelf evaluatie tool (voorheen benchmark) waarmee overheden inzicht krijgen in hun eigen inkoopgedrag.

Antwoorden op vragen van het lid Amhaouch van de CDA-fractie

1. Is de staatssecretaris bereid bij invulling van de mkb-toets de nadruk te leggen op de uitvoerbaarheid van wet- en regelgeving in de praktijk?

Antwoord

Ja, het is nadrukkelijk de bedoeling de uitvoerbaarheid van wet- en regelgeving in de praktijk als uitgangspunt te nemen voor de mkb-toets. Daarom zal er ook gewerkt worden met panels met mkb-ondernemers om voornemens goed te kunnen relateren aan de realiteit.

2. Zal de mkb-toets in ieder geval worden toegepast bij de start van nieuwe wet- en regelgeving en gaat elk ministerie de mkb-toets toepassen op een dezelfde manier?

Antwoord

Het is inderdaad de bedoeling dat de mkb-toets zal worden toegepast bij het begin van het wetgevingsproces. Ook is het bedoeling dat alle ministeries volgens een identieke methode te werk zullen gaan bij de toepassing van de test.

3. Hoe kijkt de staatssecretaris aan tegen het aanbrengen van focus in de aanpak regeldrukvermindering, bijvoorbeeld een top-5 regeldruk thema's?

Antwoord

Ik ben voorstander van het aanbrengen van focus in de regeldrukaanpak. Ik ben alleen niet voor het aanwijzen van regeldrukthema's vanuit de overheid, bijvoorbeeld in de vorm van een top-5. Ik ga hierover eerst in gesprek met het bedrijfsleven. De afgelopen jaren hebben we namelijk goede ervaringen opgedaan met de zogenaamde maatwerkaanpak, waarbij we samen met bedrijven in een aantal (top)sectoren knelpunten hebben geïnventariseerd en opgelost. Ik heb gemerkt dat deze vraaggerichte aanpak de kans op merkbare regelrukvermindering voor ondernemer het grootst maakt en wil hier graag op doorpakken. Daarom ben ik ook bezig een strategische commissie op te richten. Dit 'high level' platform, waarin het bedrijfsleven goed vertegenwoordigd is, krijgt als opdracht het kabinet te adviseren over waar regeldruk merkbaar verminderd kan worden. Ik vind het belangrijk dat het bedrijfsleven zelf aangeeft waar de knelpunten in regelgeving in de praktijk tot de meeste regeldruk leiden. In overleg met hen stel ik dan graag een lijst van knelpunten die met prioriteit moeten worden opgepakt.

4. In het regeerakkoord staat dat de Rijksoverheid rekeningen van mkb'ers altijd binnen de wettelijk norm van 30 dagen gaat betalen en zij bedrijven en andere (semi-) overheden gaat stimuleren hetzelfde te doen. Welke instrumenten gaat de staatssecretaris hiervoor inzetten?

Antwoord

De Rijksoverheid betaalt minimaal 95% van de facturen binnen 30 dagen. De uitvoering van het betaalproces is hier inmiddels op ingericht. Verdere verbetering van dit proces heeft de voortdurende aandacht van het kabinet. De jaarlijkse monitor van EZK wijst inderdaad uit dat bij gemeenten en provincies het percentage van de facturen dat binnen 30 dagen is voldaan nog te wensen overlaat. De monitor laat echter ook zien dat de monitor de medeoverheden activeert en dat de cijfers verbeteren, langzaam maar zeker. In het voorjaar van 2018 ontvangt u van mij een nieuwe monitor. Gemeenten en provincies zijn krachtens de grondwet autonoom in hun financiële huishouding. De verantwoordelijkheid voor het stelsel van binnenlands bestuur berust bij mijn ambtgenoot van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, maar ook aan haar zijn de medeoverheden niet rechtstreeks verantwoording schuldig over de wijze waarop zij hun huishouding voeren. Deze controlerende taak is opgedragen aan de gemeenteraden en de colleges van Provinciale Staten. De gemeenten en provincies zijn dus vooral zelf aan zet. Ik zou ze willen adviseren om te rade te gaan bij gemeenten en provincies die het betalingsverkeer goed op orde hebben. Denkbaar is dat de VNG en het IPO een coördinerende rol zouden kunnen spelen in de communicatie met deze raden en colleges.

5. Is de staatssecretaris bereid het initiatief van de Vereniging Samenwerkende Kredietunies (VSK) te blijven ondersteunen totdat het initiatief op eigen benen kan staan?

Antwoord

EZK ziet kredietunies als een aanvulling op het aanbod van mkb-financiering. EZK heeft sinds de opstartfase van kredietunies in de periode 2012-2017 meerdere malen bijgedragen met een subsidie voor de overkoepelende organisaties. EZK heeft een subsidie voor 2017-2018 aan VSK toegekend voor de aanschaf van een IT systeem voor betere registratie van kredieten. Dit IT systeem is voor alle kredietunies toegankelijk. Dit helpt om kredietunies verder te professionaliseren. Na de steun van EZK in de periode 2012-2018 moeten kredietunies op eigen benen kunnen staan.

6. Franchisenemers treffen geen gelijkwaardigheid en transparantie aan in de onderhandelingsfase en als ze eenmaal het contract getekend hebben. Wanneer komt het kabinet met wetgeving conform het regeerakkoord?

Antwoord

Ik streef ernaar uw Kamer in januari 2018 per brief te informeren over de planning met betrekking tot wetgeving voor franchise.

7. Wat gaat de staatssecretaris doen zodat Nederland zo snel mogelijk voldoet aan de Europese doelstelling van 100 Mbps voor heel Nederland in 2025, dus ook in de buitengebieden?

Antwoord

De Nederlandse vaste en mobiele telecomnetwerken behoren wereldwijd tot de top. De beschikbaarheid van zowel vast als mobiel snel internet is in Nederland daarmee groot. Mijn ambitie is dat in 2025 iedereen kan beschikken over 100 Mbps. Op dit moment kan al circa 97% beschikken over tenminste 30 Mbps en circa 91% kan beschikken over 100 Mbps. Ik vind het van belang dat alle huishoudens en bedrijven over snel internet kunnen beschikken. Dat is niet alleen belangrijk voor de toegang tot digitale diensten, zoals die van de overheid, maar ook voor maatschappelijke en sociale participatie. Het aantal adressen zonder snel internet wordt steeds kleiner door inspanningen van bewonersinitiatieven, overheden en marktpartijen. Het is belangrijk dat deze ontwikkelingen en dynamiek de ruimte krijgen. Daarbij zie ik voor mijzelf een faciliterende rol, bijvoorbeeld door kennis uit te wisselen en decentrale overheden te ondersteunen via het Kennisplatform Snel Internet en frequentieruimte beschikbaar te stellen voor vast-draadloze netwerken. Ook vraag ik bij de Europese Commissie aandacht voor goede mogelijkheden voor overheden om staatssteun te kunnen verlenen. Ik ben daarnaast in gesprek met stakeholders over ontwikkelingen en uitdagingen rond digitale connectiviteit in Nederland. Daarbij ga ik ook specifiek in op de buitengebiedproblematiek. Ik zal de Kamer volgend jaar informeren over de uitdagingen rond digitale connectiviteit in heel Nederland en uiteraard daarbij ook specifiek ingaan op het buitengebied.

8. Hoe gaat het kabinet het actieplan Brainport Eindhoven samen met de regio uitwerken?

Antwoord

Brainport Eindhoven is een economische regio van nationale betekenis. Hiervoor is een gezamenlijke actieagenda van regio, provincie Noord-Brabant en het Rijk in ontwikkeling met als doel de sterke positie van de Brainport in het internationale concurrentieveld te consolideren en verder uit te bouwen. Deze actieagenda bestaat uit een samenhangende inzet op vestigingsklimaat, kennis en innovatie, ondernemerschap en talent. Het gezamenlijke streven is deze agenda voor de zomer van 2018 gereed te hebben. Verder is Eindhoven in het regeerakkoord expliciet genoemd als een van de zes opgaven bij de regio envelop van €950 mln. De regie hierop ligt bij de minister van LNV. De komende tijd wordt gekeken hoe ook deze envelop kan bijdragen aan de opgaven van de Brainport Actieagenda. Ik spreek volgende week samen met de Minister van LNV met vertegenwoordigers van de Brainport regio Eindhoven over hun ambities en de opgaven in de regio. De Brainport regio heeft op 5 april 2017 haar ambities voor de Brainport Actieagenda aan de vertegenwoordigers van uw Kamer gepresenteerd. Het tekort aan talent, uitbouwen van haar innovatiepositie en het achterblijven van het vestigingsklimaat zijn belangrijke opgaven mede als gevolg van onvoldoende financiële middelen in de regio hiervoor. In navolging van het regeerakkoord is mijn inzet erop gericht om op korte termijn (begin 2018) de regio enveloppe te benutten voor een aantal urgente opgaven in deze regio. De minister van LNV heeft de regie over de regio envelop. Verder zet ik me voor in om voor de zomer de langjarige gezamenlijke Brainport actieagenda af te ronden. Dat is een gezamenlijk streven met de regio om zodoende uitwerking te geven aan de mainport status.

Antwoorden op vragen van het lid Hijink van de SP-fractie

1. Is de staatssecretaris het met de SP eens dat brievenpost niet leent voor harde concurrentie op prijzen? Hoe logisch vindt de staatssecretaris dat er bezorgers van meer bedrijven door straten lopen met minder post?

Antwoord

Door introductie van concurrentie in de postmarkt, zowel tussen netwerken als op het netwerk, zijn keuzemogelijkheden, lagere prijzen en een betere kwaliteit bereikt. Tegelijkertijd zet de aanhoudende krimp van postvolumes door digitalisering van de Nederlandse economie, de postmarkt onder druk. Over de dilemma's die daaruit voortvloeien en mogelijke oplossingsrichtingen is uw Kamer in juli 2017 geïnformeerd (29 502, nr. 140). Ik heb als vervolg op de analyse een postdialoog aangekondigd (29502, 147). Het doel van de postdialoog is om in goed overleg te komen tot gezamenlijke voorstellen voor een toekomstige inrichting van de

postmarkt. Daarin zal zeker ook aandacht moeten worden besteed aan de vraagstukken en oplossingsrichtingen op de zogenoemde laatste kilometer. Bundeling van krachten bij de bezorging op de laatste kilometer kan met name in niet-dichtbevolkte gebieden één van de mogelijke oplossingen zijn om de UPD in de toekomst betaalbaar te houden.

Antwoorden op vragen van het lid Paternotte van de D66-fractie

1. Vandaag lees ik dat de ontsluiting van gegevens door de KvK duurder wordt. Wat ons betreft moet KvK het beschikbaar stellen van gegevens juist goedkoper maken. Graag een reactie van de staatssecretaris.

Antwoord

De tarieven worden niet verhoogd, maar juist verlaagd voor het grootste deel van de afnemers. Voor grootafnemers geldt op dit moment een staffelkorting bij een bepaalde afname van Handelsregisterproducten. Echter door de digitale ontwikkelingen vervalt de argumentatie voor een staffelkorting want er zijn vrijwel geen financiële schaalvoordelen meer. De stuksprijs en daarmee de drempel om gebruik te maken van het handelsregister wordt nu voor alle afnemers, in grote meerderheid mkb-ers, verlaagd van €2,65 naar €2,30. Dit komt de toegankelijkheid van het handelsregister en de rechtszekerheid binnen het economisch verkeer ten goede.

2. Wil de staatssecretaris het volle gewicht van het ministerie in te zetten om kleine steden te helpen in gesprekken met platforms en verhuurders zoals Airbnb?

Antwoord

Ik heb net als u oog voor de excessen van toeristische woningverhuur. Mij is bekend dat dit met name in de grote steden speelt. Ik ben al samen met de minister van BZK en de gemeenten die zich bij ons hebben gemeld aan het inventariseren welke eventuele extra middelen voor gemeenten nodig zijn om deze problematiek te beheersen. Dit doen wij in het kader van de motie Beckerman die afgelopen juni is aangenomen, en die hetzelfde beoogt als uw vraag. Via de VNG zijn overigens alle gemeenten uitgenodigd om over deze problematiek met ons mee te denken.

Antwoorden op vragen van het lid Moorlag van de PvdA-fractie

1. Waar halen we de vakkrachten vandaan voor de verduurzaming van de woningvoorraad?

Antwoord

Er wordt hier een belangrijk punt aangestipt. De bouwsector en de installatiesector hebben nog een belangrijke inhaalslag te maken. In het Regeerakkoord wordt structureel €100 mln... vrijgemaakt voor versterking van het techniekonderwijs. Het begint immers bij goede scholing. Maar ook de installateur of bouwer die nu vaak nog enkel kennis heeft van de installatie van een CV ketel – en die dus ook alleen aanbiedt – zal zich moeten omscholen. In het Klimaat en Energieakkoord verwacht ik hier concrete afspraken over te kunnen maken.

Antwoorden op vragen van het lid Bruins van de ChristenUnie-fractie

1. Ook het Van Swinden Laboratorium moet volledig uit business to business dienstverlening worden gefinancierd. Houdt minister wel een vinger aan de pols en wil hij in het voorjaar van 2018 aan Tweede Kamer melden hoe het met de transitie staat?

Antwoord

Het Van Swinden Laboratorium (VSL) krijgt in 2018, evenals in voorgaande jaren, een substantiële bijdrage van mijn ministerie. Het afgelopen jaar heeft VSL daarnaast met steun van het ministerie van EZK belangrijke stappen gezet om haar centrale rol in de fundamentele kennisbasis van de metrologie te bestendigen door deelname in publiek-private samenwerkingen te onderzoeken. In

2018 zullen daarin, wederom met steun van het ministerie van EZK, nadere concrete stappen worden gezet. Ik zal de Kamer daarover in het voorjaar van 2018 informeren.

2. Koopzondagboetes: Biedt een individuele ontheffing wel voldoende keuzevrijheid voor winkeliers, en is er niet alsnog sprake van willekeur? En is de staatssecretaris er van op de hoogte dat ontheffingen vaak tijdelijk zijn en ieder jaar verlengd moeten worden? Hoe gaat zij de vrijheid van winkeliers om op zondag dicht te zijn beschermen?

Antwoord

In eerste instantie hebben winkeliers de vrijheid, maar ook de verantwoordelijkheid om te onderhandelen over winkelopstelling. Doorgaans zal een aanvraag voor ontheffing van verplichte winkelopstelling niet op onredelijke gronden geweigerd worden. Het moet echter voorkomen worden dat winkeliers buiten hun wil om verplicht worden tot winkelopstelling. In een recent arrest is hier een belangrijke waarborg voor neergelegd. In dit arrest is ook het belang van goed onderling overleg en de voorwaarde van redelijkheid en billijkheid in de contractsvrijheid onderstreept. Ik zal het onderwerp nauwlettend in de gaten houden om de keuzevrijheid van winkelondernemers te borgen.

Antwoorden op vragen van het lid Öztürk van de DENK-fractie

1. Er moet een Kenniscentrum voor diversiteitseconomie en multicultureel ondernemen komen. Deze moet sneller en beter inzicht geven in wet- en regelgeving, subsidies, regelingen en financiering voor etnische ondernemers.

Antwoord

Kennis genereren, toepassen en verspreiden over wet- en regelgeving, subsidies, regelingen en financiering hoort thuis bij de overheden en instituties (zoals de planbureaus) die daarvoor verantwoordelijk zijn en niet bij een centrum dat zich op een specifieke doelgroep richt. Daarnaast zijn er veel instituties die kennis genereren, toepassen en verspreiden over de economie en allerlei aspecten daarvan, zoals het Verwey-Jonker Instituut. Die kunnen ook diversiteit betreffen. Ik zie geen toegevoegde waarde voor de economie in een apart kenniscentrum dat zich alleen richt op de betekenis van diversiteit.

2. Denk wil een diversiteitsquotum van 10% voor meer mensen met een migrantenachtergrond (nu 2%) in de top van grote ondernemingen in Nederland

Antwoord

Diversiteit in de top van grote ondernemingen werkt bevorderend voor de kwaliteit van het ondernemingsbestuur. Ik onderschrijf de corporate governance code die zich richt op de governance van beursgenoteerde vennootschappen: volgens deze code stelt een onderneming een diversiteitsbeleid op voor het bestuur en de raad van commissarissen, waarbij diversiteit breed wordt gedefinieerd en ziet op aspecten als nationaliteit, leeftijd, geslacht en achtergrond inzake opleiding en beroepservaring. Ik heb voldoende vertrouwen in de aanpak van de Code en in streefcijfers zoals 30% man/vrouw-verhouding uit de wet Bestuur en Toezicht.

3. Discriminerende ondernemers: Kunnen deze in een 'racisme register' komen, zodat ze niet meer in aanmerkingen komen voor aanbestedingen van de overheid?

Antwoord

De Europese aanbestedingsregelgeving biedt geen specifieke uitsluitingsgrond voor discriminatie. Wel zou een strafrechtelijke veroordeling wegens discriminatie indirect tot een uitsluiting kunnen leiden, namelijk op basis van een ernstige beroepsfout. Daarbij moet in ieder specifiek geval worden bezien of uitsluiting proportioneel is. Ook mag de beroepsfout niet te lang geleden hebben plaatsgevonden. Het is dan ook niet mogelijk om ondernemers die ooit veroordeeld zijn voor discriminatie op voorhand uit te sluiten van toekomstige overheidsopdrachten middels een 'racisme register'.

4. DENK is voor het uitgeven van het geld voor het topsectorenbeleid aan startupvouchers van 750 euro per ondernemer, waarmee startups belastingvrij diensten kunnen inkopen

Antwoord

Startups kunnen gebruik maken van diverse regelingen en fiscale faciliteiten. Daarnaast zetten EZK en StartupDelta in op het versterken van het ecosysteem voor starters. In dat ecosysteem hebben startups gemakkelijk toegang tot diensten. Het is overbodig om vouchers ter beschikking te stellen voor startups.